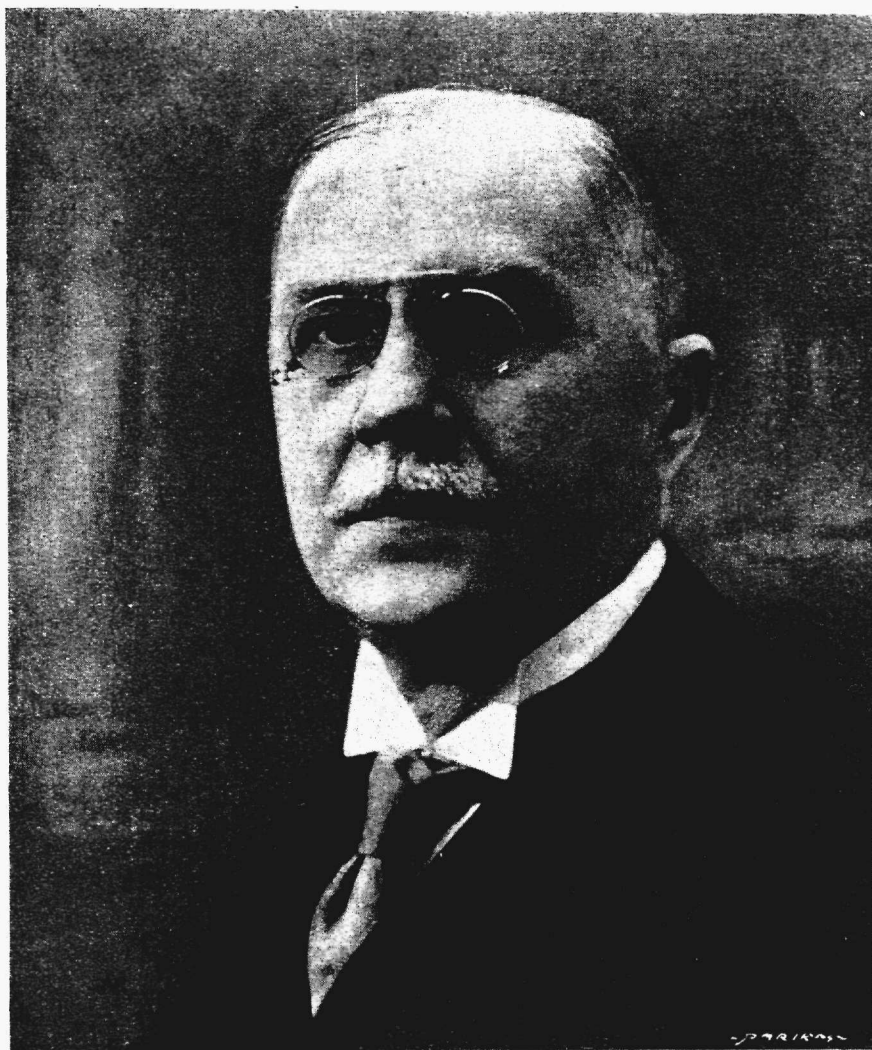

ACV

Nr. 5

7. MÄRTS

1925

Eduard Vilde.
60 a. sünnipäeva puhul.

Foto Parikas.

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

Käsikivi. Novellid. Adson, A. Hind 85 m.

Taavet Soovere elu ja surm. Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.

Teekond Hispaania. Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.

Pärisosa. Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja õsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.

Vähkman ja Ko. Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. Hind 150 mk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.

Eesti iseseisvuse teel. I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka meemaaarid. Hind 225 mk.

Sõda Landeswehriga. J. Poopuu. H. 100 m.

Au langenuile. Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.

Tuulilill. Veste. O. Luts. Hind 160 mk.

Väikelinn. Richard Roht. Hind 80 mk.

Ahvide kasvandik. Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.

Kadunud mees. Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.

Loitev koit. Romaan Ameerika dollarite-maalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.

Malailaste laev. Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.

Julge mäng. Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 m.

Psühholoogia pääjooned. I, II ja III osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiberg. Hind 130 mk., 180 mk. ja 200 mk.

Valitud Eesti rahvalaulud. Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.

Kodumaal rännates II. Piirisaare-Eudla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
E. RAUDSEPP
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

III AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

GRISCHA.

A. TSCHEHHOVI jutt, tõlk. —p.

Grischa, väike paksupõseline poisike, sündinud kaks aastat ja kaheksa kuud tagasi, jalutab lapsehoidja saatel promenaadil. Tal on seljas pikk, vateeritud kamson, sall kaelas, pääs karvase nõõbiga suur müts ja jalas soojad kalossid. Tal on soe ja lämmatav, kuid pääle selle lööb otse silmadesse ja paneb põsed kipitama mänglev aprillikuu päike. Kogu tema kohmetu, arglikult ja kindlusetu sammuv kogu väljendab äärmist hämmastust.

Seni tundis Grischa ainult neljaseinalist kitsast maailma, mille ühes nurgas seisis voodi, teises — lapsehoidja kohver, kolmandas — tool ja neljandas — põles pühaku tuli. Vaadates sängi alla, näed murtud käega nukku ja trummi, lapsehoidja kohvri taga aga väga palju mitmesuguseid asju. Sellesse maailma tekivad vahetevahel veel ema ja kass. Ema sarnaneb nukule, kass aga papa kasukale, ainult kasukal pole silmi ega saba. Maailmast, mida kutsutakse lastetoaks, viib üks avarusse, kus süüakse lõunat ja juuakse teed. Sää! seisab Grischa kõrgete jalgadega tool ja ripub kell, mis ainult selleks olemas on, et pendlit võngutada ja vahetevahel lüüa. Söögitoast võib minna kambri, milles seisavad punased toolid. Siin on põrandavaibal plekk, mille eest veel praegugi Grischat ähvardatakse sõrmega. Selle toa järel on veel üks tuba, kuhu ei lasta sisse ja kus vahest liigub papa — äärmiselt salapärane olevus! Lapsehoidja ja ema on mõistetavad: nad säevad Grischat riidesse, toidavad teda ja panevad magama, kuid milleks on olemas papa — on täitsa teadmatu. On veel üks saladuslik olevus — tädi, kes kinkis Grischale trummi. Ta kord ilmub, kord kaob. Kuhu ta kaob? Grischa on vaadanud mitu korda voodi alla, kohvri taha, diivani alla, kuid sää! teda ei olnud. . .

Kuid siin selles uues maailmas, kus päike lõikab silma, on nii palju papasid, mammasid ja tädisid, et ei teagi, kellele juure tuleb joosta. Kuid kõige imelikumad ja mõttetumad on hobused. Grischa vaatleb nende jalgade liikumist ja ei suuda midagi aru saada. Vaatab lapsehoidja otsa, et see vähemalt talle saladuse selektaks, kuid see vaikib.

Korraga kuuleb ta hirmsat trampimist. . . Promenaadi pidi liigub tema poole, astudes jalga, terve salk soldateid punetavate nägudega ja saunavihtadega kaenlas. Grischa tarretub hirmus ja vaatab küsivalt lapsehoidja otsa: kas pole kardetav? Kuid lapsehoidja ei jookse ja ei nuta, — tähendab pole kardetav. Grischa jälgib silmadega soldateid ja hakkab ise neile taktis järele sammuma.

Üle promenaadi jooksevad kaks pikavurrulist kassi, keeled välja aetud ja sabad püsti. Grischa arvab, et tema peab kah jooksema, ja jookseb kassidele järele.

— Pea! — karjub talle lapsehoidja, teda karedasti õlast haarates. — Kuhu nüüd? Kes sul lubas koerustada?

Vaata, sää! istub keegi lapsehoidja ja hoiab väikest korvi apelsiinidega. Grischa läheb mööda ja võtab sõnatult apelsiini korvist.

— Mis sa jälle tegid? — karjub talle tema saatja, lööb talle sõrmedele ja kisub tal apelsiini käest. — Loll!

Nüüd tõstaks Grischa veel häämeelega maast klaasikese, mis vedeleb jalgade ees, kuid ta kardab, et teda siis jällegi sõrmedele lüüakse.

— Teile minu lugupidamine! — kuuleb Grischa korraga otse oma kõrva juures kellegi tugevat sügavat häält ja näeb kõrge kasvuga meesterahvast heledate nõõpidega mundril.

Tema kõige suuremaks häameeleks pakub see inimene lapsehoidjale käe, nad jäävad seisatama ja juttu ajama. Hele päike, vankrite müra, hobused, heledad nõöbid, kõik see on nii üllatavalt uudis ja kummaline, et Grischa hing täitub õndsustundega ja ta hakkab valju häälega naerma.

— Lähme! Lähme! — hüüab ta heledate nõöpidega mehele, teda kuuesilust tirides.

— Kuhu läheme? — küsib mees.

— Lähme! — kinnitab Grischa.

Ta tahaks ütelda, et oleks hää, kui saaks võtta kaasa ka papa, mamma ja kassi, kuid keel kõneleb hoopis muud kui seda, mis on tarvis.

Vähe aja pärast pöörab lapsehoidja promenaadilt ära ja viib Grischa suure hoovi, kus on veel lund. Ja heledate nõöpidega mees tuleb ka neile sinna järele. Mõõduvad hoolega lumehangedest ja poriloikudest, lähevad siis kasimatut, pimedat koridori pidi ja astuvad tuppa. Siin on palju suitsu, lõhnab keediste järele, keegi naisterahvas seisab ahju juures ja praeb kotlette. Köögitüdruk ja lapsehoidja suudlevad üksteist ja istuvad ühes meesterahvaga pingile ning hakkavad tasakesi rääkima.

Soojalt rietatud Grischal hakkab võimatult palav ja lämmatav.

— Millest küll see peaks olema? — mõtleb ta ümber piiludes.

Ta näeb tumedat lage, kaheharulist ahjuharki, ahju, mis vaatab suure, musta avausega.

— Ma — m. . m. . a! hakkab ta tõinama.

— No, no, no! — hüüab talle lapsehoidja — küllap kannatab veel!

Köögitüdruk säeb lauale pudeli, kaks klaasi ja piruka. Kaks naist ja heledate nõöpidega mees lõövad klaase kokku ning joovad mitu napsu järgimööda, kuna mees kaisutab kord lapsehoidjat, kord köögitüdrkut. Siis hakkavad kõik kolm tasakesi laulma.

Grischa vahib kangesti piruka poole ja ka temale antakse tüki. Ta sööb ja vaatab, kuidas rüütab klaasist lapsehoidja. . . tema tahaks ka rüübata.

— Anna! njanja! anna! — küsib ta.

Lapsehoidja annab talle oma klaasist natuke. Ta ajab silmad jõlli, tõmbab näo krimpsu, kõhib ja vehib veel kaua käega, kuna lapsehoidja vaatab teda ja naerab.

Koju tülles hakkab Grischa emale, seinale ja sängile jutustama, kus ta käinud ja mis oli näinud. Ta räägib enam käte ja näoga kui suuga. Näitab, kuidas paistab päike, kuidas jooksevad hobused, kuidas vaatab jubestav ahi ja kuidas joob köögitüdruk.

Ohtul ei saa ta kuidagi jääda magama. Soldatid vihtadega, suured kassid, hobused, klaasikild, apelsiinikorv, heledad nõöbid, — kõik see on hunnikusse kuhjunud ja vaevab tema meeli. Ta viskleb küljelt küljele, sipleb ja lõpuks, oma ärritust mitte välja kannatades, hakkab nutma.

— Sul on ju palavik! — räägib ema, tema otsaesist katsudes. — Millest see küll võis tulla?

— Ahi! — nutab Grischa. — Mine siit minema, ahi!

— Vist sõi üleliia. . . — otsustab ema.

Ja Grischa uue talle avanenud maailma muljete pingutustes vaeveldes saab emalt rohitsemiseks lusikatäie kastrooli.

Mälestus.

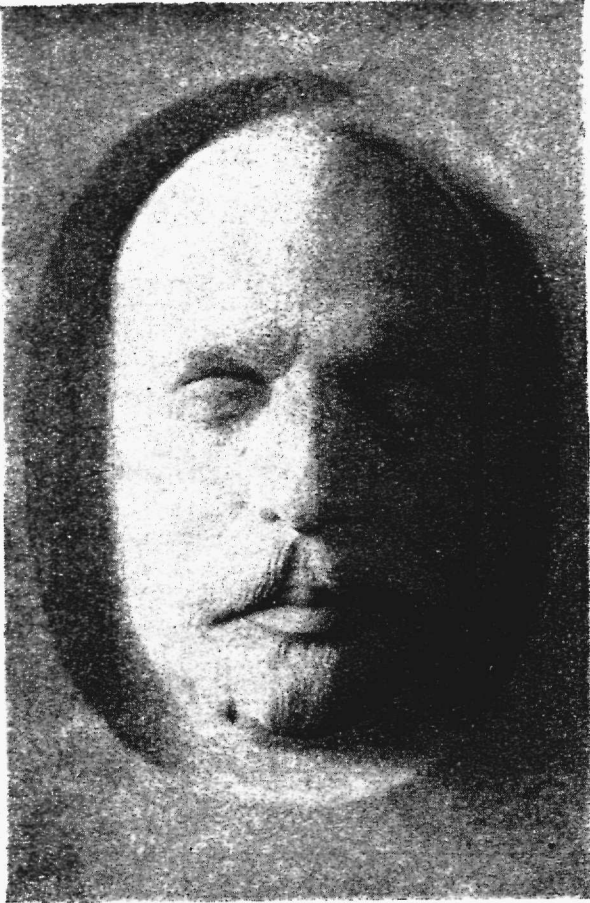
Juhan Jatk.

Sääl Mustjõgi on sügavan;
Ta ümber metsad nagu vallid.
Oo, tean küll ja mälefan,
Et sääl on tondid kirjud, hallid.
Ma teadsin siis ju, aga kes
Neil ajal uskus minu juttu?
On isal kuri nagu ees
Ja peab vaiki jääma ruttu.
Ka nüüd, kui mujal räägin neist,
Mind kuulai mõõdab pilguga
Ja eks ma tollest aru saa,
Et üks vist pisut veider meist!
Mind keegi uskuda ei taha,
Kuid tahaks rääkida hääl meelel . . .
Ei võeta tõsiselt mind, kellel
Suurt saladust on kanda paha.
Kuid siin see unub. Sinu järgi
Ma lähen metsa, vanapagan,
Su kodu mitme põõsa tagan,
Säält leian su, sest tunnen jälgi.

Sa jõuetuks jäänd igat kanti,
Sul veriseks on kulund kannad,
Sest kogu aja seljas kannad
Kahteistkümmend sa poega santi.
Võib olla, on ehk veristand
Vast kõvad oksad stnu sääri,
Või kõuehirm sind väristand?
Siis võin ma rohtu pääle määri
Ja soojal sõnal lohutada,
Seks annan abitoova nõu,
Et eatgi sind ükski kõu
Ei suudaks enam kohutada.
Sa vist siis kaebad oma häda,
Et vihmast metsatee on mäda,
Jõud otsas, halliks läind ju pää . . .
Kuid mul ka pole elu hää,
On ilmas ikka kõikjal kitsas,
Kõik lootused vaid meeltepett . . .
Ja nutame siis mätta otsan
Nii palju kui on silmin vett.

JAAN POSKA.

Viieaastase surmapäeva puhul.

Jaan Poska mask. Foto Parikas.

Vennaste Puhkide poolt annetatud Vabariigi valitsusele. Valmistanud kunstnik A. Starkopf. On säetud ülesse riigivanema kabinetis.

Vaeses Laiuse õigeusu köstri majas nägi 12. jaanuaril 1865. aastal tulevane Eesti riigimees Jaan Poska esimest korda päevavalgust. Raske oli Jaan Poska noorpõlv. 12 lapse jaoks oli ainult üks paar saapaid, ning väike Jaan viidi õe seelikus kiriku, sest et tal endal korralikke riideid ei olnud. Rohkearvuline perekond elas peost suhu, kuid tung hariduse poole oli suur ning pea kõik lapsed said kõrgema hariduse. Väike Jaan oli väga elav ning sai valhest ka vallatustega hakkama; nii hirmutas ta kord õhtul surnuaial palvetavat õde, tõmmates enda üle valge lina ja hirmsa kisaga kujutades tonti. 10-aastasena viib isa ta hobusega (raudteed tol ajal veel ei olnud) Riiga, vaimulikku seminari. Koolipõlves huvitavad tulevast riigimeest iseäranis matemaatika, ajalugu ja vanad

keeled. Veel vanas eas lahendab ta kergelt algebra ja geomeetria ülesandeid ning tõlgib vabalt Greeka ja Ladina klassikuid. Pääle seminariist lahkumist teeb ta hiilgavalt Tallinna Aleksandri gümnaasiumi juures eksternina küpsuseksami ning astub Tartu ülikooli arstiteaduskonda. Ülikoolipõlv on olnud kadunud eriti raske. Pakase käes käib ta kerges pääning kehakattes. Hõmmikust õhtuni annab Jaan Poska eratunde. Ta tõlgib ka Puschikini j. t. autore Eesti keele Jaan Karu varjunime all ning on „Postimehe“ kaastööline. Nähes, et arstiteaduse õppimine kestab liig kaua, läheb ta õigusteaduskonda üle, mille kolme aastaga lõpetab.

Ülikooli lõpetamise järele asub Jaan Poska Tallinna, kus ta esialgu on sunnitud eraadvokaadina töötama, sest Saksa mõju oli tol ajal suur ja ükski vannutatud advokaat ei võtnud teda enda juure abiliseks. Viimaks võttis ta enda juure vann. adv. Riesenkampfi, avades talle tee vannutatud advokaatide seisusesse. Advokaadina omandab Jaan Poska varsi üle kodumaa piiride ulatuva kuulsuse. Ta on väga lugupeetud kui parem tsiviilõiguse tundja. Tallinna asumisega algab tema töö Eesti avalikus elus. Välgukiirusega otsustav, seejuures aga kaine ja kaaluv mõistus tõstavad ta Eesti seltskonnategelaste esimestesse ridadesse. 1905. a. läheb Tallinna linnavalitsus eestlaste kätte ning J. Poska valitakse linnanõunikuks. 1914. a. loobub ta advokaadiametist ning võtab linnavolikogu tungival soovil linnapää koha vastu. Järgnevad rasked sõjaaastad, kus linna toiduainetega varustamine lasub linnavalitsuse õlgadel. Sel ajal oli Tallinna linnavalitsus Jaan Poska juhtimisel teistele Venemaa linnadele

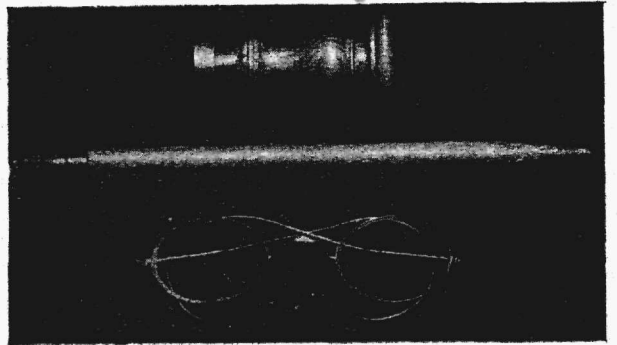

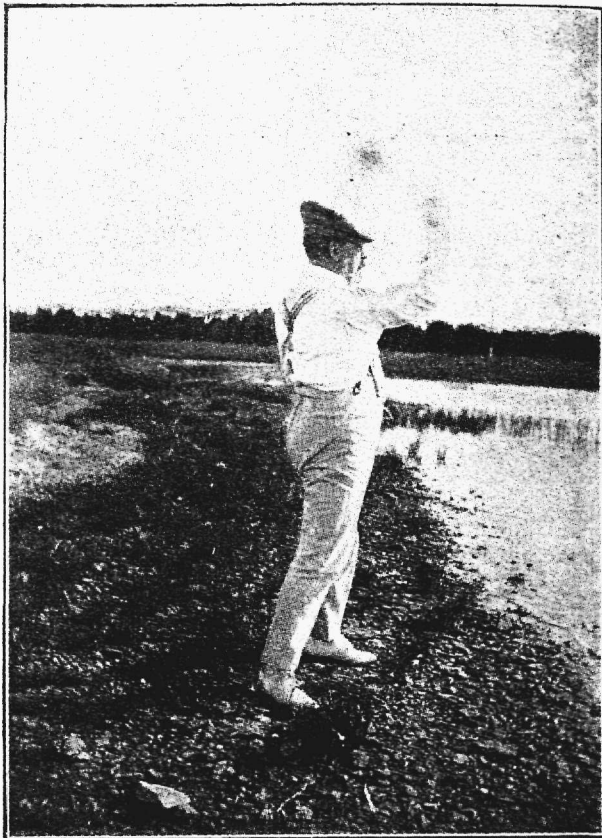
Foto Parikas.

Sulepää, millega J. Poska Tartu rahu alla kirjutas. Pitsat, millega allkiri kiinnitati, ning J. Poska prillid. (J. Poska kogust.)

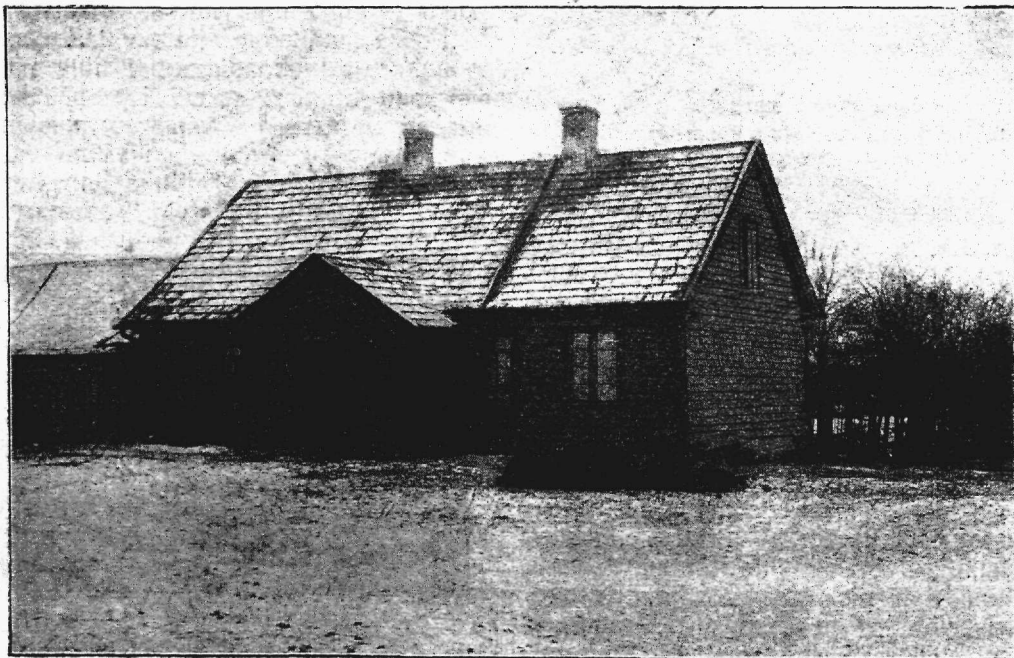
eeskujuks. Tallinna toiduainetega energilise varustamise eest on J. Poska iseäranis vaesemate rahvakihtide tänu ära teeninud. 1917. a. revolutsioon tõstab Jaan Poska kõrgemaks riigivõimu esitajaks Eestis — kubermangu komissariiks. Tema agaral toetusel võideldi kätte Eesti maavalitsuse ajutine korraldus, mille järel ühendati Põhja- ja Lõuna-Eesti ühise administratsiooni ja omavalitsuse alla. 1917. a. kisuvad enamlased võimu enda kätte ning kõrvaldavad Jaan Poska vägivaldselt ametist. 1917. a. valitakse ta Vene asutavasse kogusse, mille esimesest ja ainukesest koosolekust ta osa võttis. Saksa okkupatsiooni eel kutsub Eesti päästekomitee ta välisministriks. Okkupatsioonivõimud keelasid igasuguse valitsuse tegevuse ära ning tahtsid J. P. vangistada selle eest, et ta Eesti rahva porri tallatud õiguste jalulesäädmist nõudis.

1918. a. lõpul sundis liitlaste võit sakslased maalt lahkuma ning ajutine valitsus võttis võimu enda kätte. J. Poska astub valitsuse etteotsa seni, kuni K. Päts vangist tagasi tuleb.

Jaan Poska seisukohta okkupatsiooniaegse tegelaste suhtes iseloomustab väljavõte ühest tema kirjast: „Mina saan väga hästi aru, et praegustel oludel, mis kodumaal valitsevad, on ehk võimatu neid isandaid vastutusele võtta, kes kõige häbematumal kombel meie sääduslikku valitsust jalge alla tallasid ja omalt poolt kõik tegid, et valitsemise korda meie maal vägivaldselt murta. Aga kui see aeg ka mitte veel ei peaks tulnud olema, et riigi tõsised

Jaan Poska viskab lutsu Haapsalu rannas.

Jaan Poska sünnikodu Laiusel, kreeka-õigeusu kõstrimajas.

äraandjad ärateenitud karistust saaksid, siis peab vähemalt ettevalmistusetööd nende vastutuselevõtmiseks tegema.

Mina mõtlen siinjuures kõikide nende pääle, kes meie riiklise akti pääle, mis 24. veebruaril 1918. a. päästekomitee manifesti ja valitsuse loomise näol ilmus, sülitasid ja kõige tooremal kombel uut riigivõimu looma hakkasid.

ka uude valitsusse. Ta töötab välisasjade ja põhisääduse komisjonide esimehena asutatavas kogus, kuni ta valitsuse poolt määrati rahusaatkonna esimeheks Tartu rahuläbirääkimistele.

Kui suured teened Jaan Poskal Tartu rahu sõlmimisel olid, seda kirjeldab tema kaastöölise, rahusaatkonna liige K. Ast („Sotsialdemokraat“ 1920. a. nr. 57): „Jaan Poska suuremaks

Tema käest kirjutas kuulda, et mõned riigi
määratud jaotatud ajakirjanduse peale võeti
namad, nagu näit. Spetsiaal ja Itäline, luuda
mad omal kuulul kirjutatud hääl, komisjoni,
panemad kinnõhtud toimel ja mõistlik meeldumad
ke ettepanekelt formeliseks, ehk tema järele
kõll si kinnõlennud nende riigisest, nimetades
aga mõned lehed „rahuühenduse“, kes enne 1918
a. Pariisi ette maksis lasta. Mõikjad ja uue riigi
ei võinud mureduki riigist ette enesele lüheda,
aga tema juhataja teise sõnõnõnõ kätte: ordu kirj
lehed. Selle läti võisid Pariisi peale ärg
tehe. Tõsi kui näisid mõntemegra, kelle kuuin-
gial muud teenuft ei ole, kui orduvägede
jagamise ja sel ajal: Põhja kuu lai koguni rahu
konverentsile kutjutud. Põhja temal ei ole, kelle
ntespidamusest maksis teuale praetformas 600,000
fr. aastas.

Kalevis orduväed?

Jaan Poska käekirja näide tema päevaraamatust (J. Poska kogust.)

1918. a. 16.—17. detsembril sõidab Jaan Poska Pariisi ja Londoni välissaatkonna juhatajana, et sääl esimest abi sõjariistade ja toiduainete näol nõutada ning lõpuliku iseseisvuse tunnustamist muretseda. Mis sel alal kätte saadud, sellest langeb kõige suurem osa Jaan Poska arvele.

Asutava kogu kokkuastumise ajaks sõidab Jaan Poska, kes asutava kogu liikmeks valiti, kodumaale, ning valitakse a. k. poolt uuesti moodustatud valitsuses välisministriks, mis ametis ta uue valitsuskriisini püsib, mille järele talle asutava kogu esimees ettepaneku teeb uut valitsust moodustada. J. Poska võtab ettepaneku vastu, kuid ettetõlunud lahkiminekute tõttu loobub ta sest kõrgest ülesandest ning ei astu

elutööks oli Tartu rahu. Sellega kroonis ta oma elupäevade võimsa kuma. Sellega kirjutas ta oma mälestuse ka Eesti proletariaadi südamesse. Väga tõenäoline on, et Jaan Poska osavõtmiseta Tartu rahuleping veel praegugi alla kirjutamata oleks olnud. Rahusaatkonna esimehena oli ta võrdlematu. Töötas peaaegu üksipäini kõik ettepanekud valmis ja lepitas neid vastase poole ettepanekutega. Kui asi vahest katkenemiseni teravaks oli muutunud ning niidi otsas näis rippuvat, siis läks saatkonna esimees isiklikult nelja silma all vastase poole esitajaga juttu ajama. Need nelja silma all peetud jutud aitasid alati, nii Krassini kui ka pärastpoole Joffe saatkonna juhatajaks oleku ajal.“ Ajajooksul kujunes Jaan Poska ja Joffe

vahel päris sõbralik vahetõde, mis loomulikult ka rahuläbirääkimiste käigu päale oma mõju avaldamata ei jätnud. Nii käisid nad alati koos ühes numbris Maasiku saunas Pargi tänaval. Jutustades üksteisele anekdoote viitsid nad lõbusalt saunasoleku aja. Joffe külmetas, Jaan Poska saatis talle pudeli konjakit ning Joffe saatis talle vastu tuhat Vene paberossi.

„Rahvuskangelaste ja riigi hiiglane päevad (K. Ast) on harilikult hühikesed. Nad kustuvad võimise tipul. Seda üldiselt aimatavat tõtt kiinitas Jaan Poska oma varajase surmaga.“ 2. veebruaril 1920. a. kirjutati Tartus Eesti-Vene rahu alla. 7. märtsil 1920. a. kustub Jaan Poska eluküünal, jättes leinama kaheksa last, neist noorema alles aastase, lese, kes talle eluraskustest murtuna nelja aasta pärast järgis, ja kogu Eesti rahva.

„Noore ja vapra Eesti vabariigi tugev ja võimas süda“ kirjutab H. Rebane („Päevaleht“ 1920. a. nr. 54), „jääb seisma, kui ta kuuleb, et mees, kelle nimi Eesti iseseisvuse manifesti all, et Eesti vabariigi välissaadikonna esimees ja tema kauaaegne välisminister, asutava kogu liige, Eesti rahuvürst, kes Tartus meie rahudelegatsiooni esimehena rahule alla kirjutas ja meie sõjaväe suuri võitused kirja oskas panna, et see mees, kes alles hiljuti Tartust Tallinna tulekul siin pidulikult ja Eestis haruldase auavaldusega vastu võeti, et see mees elavate hulgast on lahkunud.

„Meil on mõnigi tähtsam (kirjutab A. Laipman „Vaba Maa“ 1920. a. Nr. 60) ka väliselt silmapaistva kujuga mees ja leiame niisugu-

seid ka lihtrahva seas — kindla iseteadvuse, karakteri, uhkuse või vaimu aristokraatuse märgi kandjaid, mis neid teistest harilikumast eraldab ning üle tõstab. Aga ma ei tea ühtki praegu meie iseteadlikumate seas, keda võiksin Jaan Poskale kõrvale säada, kellel see iseteadvus ka luus ning lihas, nii üks sisemusega, nii loomulik iseendast, endast nagu tundmatu oleks, kui see Jaan Poskal oli. Kui kuninga või vürsti terminit iseteadvuse ja loomuliku, rahuliku, uhkuse terminiks peetakse, siis tarvitaksin seda sõna just kadunud Jaan Poska kohta. Mäletan: Jaan Poska armastas ammunist ju suveti Haapsalus puhkusele viibida. Sinna käisid varemalt teadupärast hulk Vene suureilma suuri. Aga kui Jaan Poska vahel oma harilikus valges ülikonnas, rahuliku mõõdetud sammuga, oma täit tanka ja nagu mõtetes rasket pääd veidi vaarutades, üle Suure Promenaadi läks, jäid kõik Haapsalu suvised suuremad ta varju, paistis ta ikka neist „üle“, oli ta kõige suurem, kõige enam imponeeriv oma suursuguse aristokraatliku ilme ning kujuga, see Laiuse kehvast õigeusu kiriku kõstri pojast võrsunud Eesti kubermangu linna advokaat.“

Viimast suurt kõnet pidades asutavas kogus 10. II. 20. rahulepingu ratifitseerimise puhul hüüdis Jaan Poska lõpul „Maitskem rahu, kuid hoidkem, kasvatagem oma sõjalist jõudu!“

See tõde saab meile iga päevaga selgemaks.

Armas sõber!

Sit tibi terra levis!

TULINE KISA.

Erni Hiir.

Kui tuline kisa too punetav vööi
Puul haljuse läbistand lõõskaval tuulel.
Nüüd kõmab, nüüd kumab lai kuletav sõõi
Ja kanarbik leegib külmi-kiirgaval tulel.

Ja raugeti veel lilleden hõliseb flööi,
Mil rebeneb lehti nii verkjaid sulgsulel,
Metallise karjena vastu keskööi
Võib kuuldugi läigatus järvede huulel.

Siis vaikus saab täsmalik, liigi maad tumm,
Et ainu vaid kaugete ilmade helin
Õõn huljub veel, kumiseb taevalik kumm.

All vilkuvi tähti kurb igatsus meelin,
Rändlindude sõuab kui sõbralik summ,
Kel kaugetend veel kevade häälitus keelin.

Kolm mustlast.

N. Lenau järelle A. O.

Nägin kolm mustlast all paju kord ma
lehaavat loofengu valul,
vankri mu sõites vaevaga
üksikul liivakupalul.

Käitles üks tummalt neist poogent, kei
surutud sõrmisse vullul —
naersid, nuuksusid keeled sel
põleval, palaval hüüul.

Vaatas teine, piip hõõguv suus,
pilg sulfsu hõljuval kaarel,
kui poleks õnn talle ükski uus
maisel nii nähtud saarel.

Kolmanda unelus kaugele viis —
tõusust nii veerenguni! —
Kannelt puus laulatas tuuleviis,
südan tal laulutas uni.

Korjunud palju neil rännakuteil
rõivisse kirevaid hilpe,
aga ei saatumõök lõputuks neil
meelte saand mefiseid kilpe.

See tolle pildi õppav äng:
kui meie õnn kõik tolm kord,
vilgu ta unelus, suits ja määng,
tuleb ta põlata kolmkord.

Kaua veel mustlasi kadunudid
mõllesin, sõites nõmme —
tumedaid kiharaid, uhmjaid suid,
nägusid põlenuid, tõmme.

EDUARD VILDE.

5. märtsil täitis 60 aastat Eesti produktiivsema kirjaniku Ed. Vilde sünnist. Tema juttude ja romaanide hulk on nii suur ja mitmekesine, et üksikutele elu ajajärgudel loodud tema teosed ei taha nagu kuuludagi ühele ja samale kirjanikule. Nii palju ainete, huvide ja stiili muudatusi ja ümberhindamisi on neis läbi viidud. Alates alles üsna algelise ühiskonna vähenõudliku ajakirjanikuna ning foljetonistina, on kujunenud temast oma senise elutöö tagatipus üks kõige positiivsematest ja ilmekamatest Eesti kirjanikkudest.

Ed. Vilde on sündinud 1865. a. Virumaal, Simuna kihelkonnas aidamehe pojana. Omandas saksavaimulise koolihariduse Tallinna kreiskoolis; jättis selle aga lõpetamata just viimasel õpiaastal, sattudes teravatesse vahekorradesse koolivalitsusega. Säält pääle (1882) on ta elanud kirjut ajakirjaniku, ajuti ka vabalt kirjaniku elu. Istudes pea kõikides tolleaegsete Eesti ajalehtede toimetustes lühemat või pikemat aega — J. Järve „Virulases“ 1883.—86. a., „Postimehes“ 1893.—96. a., „Revalsche Zeitung“is, Riia lehe „Zeitung für Stadt und Land“ toimetuses, Narva „Varmalistes“ 1898. a., Tallinna „Eesti Postimehes“ 1898.—1901. a. ja „Teatajas“ 1902—3. aastal; lõpuks „Undistes“ — kuni pääle 1905. a. rahutuste kauaaegsesse maapaosse pidi minema ja pääasjalikult Kopenhaagenis ajakirjanikuna elutses. Alles Vene revolutsiooni järele 1917. a. tuli ta tagasi kodumaale.

Ta on läbi rännanud kõiksugused mandrid ja maad. 1890.—92. a. Berliinis, misajal kergesisulist kaastööd tegi ka Saksa ajakirjandusele (umbes sellesse aega, või vähe varemisse kuulub intsident novelliga „Punane mull“, mille Vilde kirjutas Saksa keeles ja avaldas Saksa ajalehtedes, ning mille Eesti keeles avaldamise pärast hiljem Vildet süüdistati plagiaadis). Säält tagasi tulnud asus ta mõni aeg Moskvas (1896—98), ilma et aga sääl Vene keele oleks suutnud ära õppida. Siis pikemal ringreisil Lääne-Euroopasse: Pariisi, Schveitsi, Tirooli,

Viini, Budapesti (1900. a.) ja Balkani maile. Umbes tol ajal, 35-aastasena, tutvunes ta Berliinis asudes põhjalikumalt Lääne-Euroopa, eriti Saksa vaimu- ja ühiskondliku elu uuemate vooludega ja hakkasid temas iseteadlikumaks kujunema sotsialistlik ilmavaade ning avarduma kirjanduskunstilised võimalused ning suunad, mis tihedas ühenduses seisis temale kui realistile sotsiaalsete probleemide ja ainete käsitlemisega. Niivõrd on tema kirjandus ideestikult rikkamgi pea samal ajal kujunema puhkenud puhtkunstilisest uusromantilisest proosakirjandusest Eestis. Kui ta siis selle järele novelli „Külmal maale“ ja ajaloolised romaanid „Mahtsa sõja“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja „Prohvet Maltsvetri“ kirjutas, siis ei olnud need küll veel mitte muud kui sihitteadlikumad ja suuremakujulised katsed selle euroopalise koolituse tagajärjel, mis ikkagi veel eksaktset kunsti ei ilmutanud ja endisest Vildest — kerge sulega vesteljust kinni pidasid; mis aga olid seejures läbi tuntud suurema sotsiaalse usutunnistuse kirega kui varasemad jutud ja visted — gartenlaubelised sulesünnitused pea enamasti.

1910. a. paiku käis ta isegi Ameerikas, mis maa talle aga ainult pilkamiseks „Muiged“es“ (ilm. 1914) paar ilusat ainet meele oli jätnud. Selle järele on Kopenhaagen, kus ta kauemat aega vaikset pagulase elu on veetud, Vilde kui kirjaniku kõige küpsemaks loominguajajärguks, kus ta on kirjutanud kõige selle, millepärast teda austab eriti praegune kirjandustlik hindamine. Seda kuuluvatest töödest on nädendid „Pisuhänd“ ja „Tabamata ime“, jutukogu „Jutustused“, visted „Muiged“ ja suur külaühiskondlik romaan „Mäeküla piimamees“ kõige küpsemad. Esimene ja viimane nimetatuisist vist omas liigis üldse kõige paremad Eestis — rahvamängu ja rahvromaani alal.

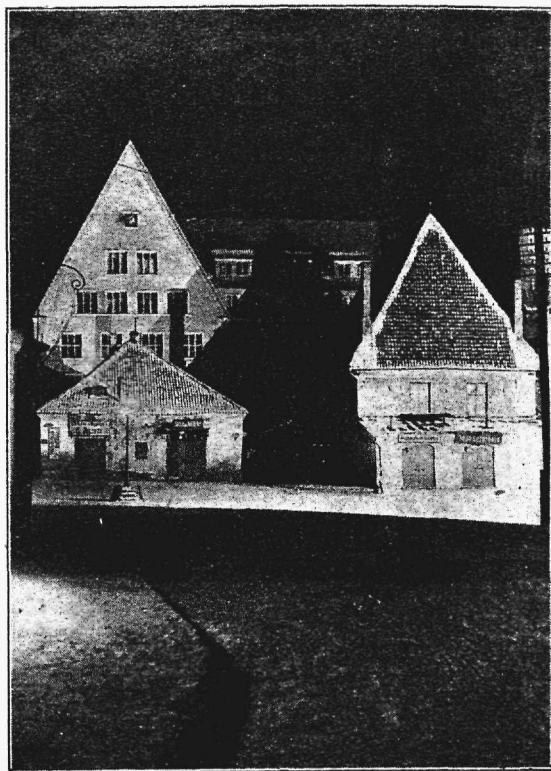
Fr. Tuglas hindas Vildet „Noor-Eesti“ kolmandas albumis, — tähendab: tema ajalooliste romaanide ajajärgu järele —, võttes kokku tema sinnamaanist loomiat. Selle järele võis ta konstateerida Vildet kui juhtumustepõnevat, elava eruditsiooniga, elujaatavat, kuid ilma kunstilise tihedusega kirjanikku. Hiljem võis Vilde omalt poolt vastata selle pääle üleolevalt oma kirjandusliku usutunnistuse jõul, noor-eestlaste osaliselt mästilise ja eeleegilise tiheduse ja sügavuse nõude üle pilgates, oma vestega „Tokerjad hääbuvad... tääbuvad...“ Ta usaldas eneses rahvapärast selget fabuleerimist andi ja nägi omagi kirjandussuuna arenemisvõimalusi; ja ilma et oleks oma liigist ja laadist uute voolude tekkimise tõttu ennast kallutada või (Petersoni moel) end vaikima sundida lasknud, produtseeris oma soodu, luges paralleelselt euroopalise nõuetega uusromantiliselle, kõrgele koolile tuumakaid vastupooli, mis leidsid selle paljunõudlikugi käest tunnustust, mida aga iseäranis elava huviga alati vastu võtsid lugejasringkonnad, sest Vildel leidis just seda, mis puudus Noor-Eestil: hääd fabuleerivat proosat, ühiskondlike probleemide käsitlemist ja lopsakat, eluvärsket realismi.

AHASVERUS.

W. SCHMIDTBONNI legend. Tõlk. L. R.

Kõik inimesed jooksid kokku. Koerad, kassid, kanad, kalkunid nende kannul. Keset küla, kaevu veerel, seisis kummargil mees ja jõi — kui ta oli üldse mees. Selle ilmuvuse juus ja habe olid kokku kasvanud tihedaks metsaks, mis lohises mööda maad ta järel. Ainult ülal piilusid kaks silma ja allpool paistis käsi. Juustes rippusid puulehed ja — oksad. Ühel kohal oli peatunud sammal, kasvades siin nagu harilikul puul. Varesed istusid ta päälael otsides villjateri, mida tuul paisanud juustesse.

Inimesed seisis ringi ümber mehe. Koerad, kassid, kanad, pardid, kalkunid lärmitsesid ärritatult. Viimaks tulid ka lapsed aasadel. Peatudes täiskasvanute selja taga, piilusid nad nende vahelt. Nähes, et see olevus ei tee midagi paha, vaid seisab liikumatult paigal, ja kui isegi pisarpiisad langesid ta mõlemist silmist ta juusmetsale, vaiksest, pilkkamisi, nagu enne müristamist, astusid lapsed täiskasvanute ette ja vahtisid suuril silmil võõrast meest. Nad märkasid, kuis hoidis mehe käsi kinni kaevukivist, nagu tahaks teda keegi nägematu säält eemale kiskuda. Kui tuul veidi eemale puus ja juuksed, nägid nad teist kätt, mis hoidis keppi; ja kui nad tähelepanelikumalt vaatlesid, silmasid nad, et kepp ja käsi kokku olid kasvanud nii, et käsi oli muutunud puuks ja kepp kattunud nahaga. Järgmine tuulepuhang pajastas ta jalad. Need olid kõige imelikumad selle mehe juures. Kolm korda nii suured ja paksud kui harilikult teiste meeste jalad, üleni kaetud pika karvaga ja lõppedes kapijadega nagu hobusel! Jalad tugisid kõvasti vastu maad, nagu kisuks neid mingi nägematu võim paigast. Nad värisesid silmnähtavalt pingutusest püsida kaevukivi läheduses. Esimesena julges külla kooliõpetaja astuda mehe juure, küsitleda ja kõneleda vastust saamata. Üks naine, mõeldes, et mees vajab rohkem sööki kui kõnet, astus ta juure leivatükiga. Kätt kaevukivilt vabastamata ja ühtki pilku tõstmata sõi ta ahnelt nagu loom naise peost.

Valgustuse efektid vabaduspäeva ööl, Tallinna raekoja platsil.

Naabrüküla rahvas, järgides sellele olevusele, jõudis päralt ja jutustas, mida rääkinud neile jälle teiste külade elanikud, et see haruldane võõras pole keegi muu kui Ahasverus, igavene juut, sama, keda kord asjata palus risti raskuse all nõrkenud Jeesus aidata kanda risti tükike maad mäest üles. Leides needmist taeva poolt, pidi ta müüd rändama puhkamata igaveses rutus, lohitudes jalgu pikki maaikera lõpmatuid tänavaid. Seda sõnumit kuuldes tõstis naine, kes teda söötud, oma käe ta kaitseks, uskudes, et kõik tulevad vihas ja lõvad meest. Ent kõik seisis ehmumult paigal, vaadeldes

Ilma salgamata, Saksa gartenlaube kirjandus on liig suurel määral Vilde produktiooni mõjutanud; selle kõikide-jaoks-kirjutamise püüe on abiks olnud tema esialgsete kirjandusliikude suunamiste juures ja on takistuseks olnud alati, kui edenevad nõudmised kirjanduses uutele sammudele on sundinud. Ja ei ole ka kuigi suur vajadus sellepärast Vilde produktiooni peaaegu kuni selle kõige hilisema ajajärguni täiuslikkuses küta; selles mõttes pole tema teoste kogu uus täielik ilmumine mitte enam rikastumine valitud kirjanduse lauale. Aga ajaviite-jutu lugejad on tänulikud.

Kui aga sama veste- ja romaankirjaniku Vilde produktiooni hakkasid segunema uute voolude ja väärtuskumate otsingute uued nired pilkkamisi ja järjekindlasti, siis ei ole küll kellelegi enam võlgu jäänud, sest niisugusest arenemiskoolist tulnud kirjanik on hoidnud alal

sellestki esialgsest ja hüljatavast ajajärgust kuldseid omadusi, ja need on siis teinud selle hääte, et suuremgi kunstiväärtusega tooted ei ole kunagi unustanud siiski oma rahvaliku ladususe, ümarikkuse ja selguse.

Nii on selgunud Vilde pilkkamisi tüüpilisemaks tendentsilise realismi kaunikirjanikuks Eestis, viies tipule selle oma ajajärgus valitsenud nii ühiskondlikkude kui kunstiliste aadetega värvitatud voolu. Ja kunstiliste otsimiste igavene noor-olemine pole lahkunud kuuekümnendaastastki, mis teda pole lasknud peatuma jääda ainult mõningatel saavutustel, nagu kaaskirjaniku E. Petersoni. Petersoni tendentslikkus on küll vägevam olnud, kuid toorem ja iseteadvusetum, kuna alles Vildel see on olnud arenemisvõimelisem ka kunstiliselt, peenem ja painduvam.

A. K.

siigava kaastundmusega meest. Tummalt, aukartuses seisid lapsed, surudes end üksteise vastu.

Siis hakkas mees, selle asemel, et tänada, kisen-dama kürisenud häälega, mis näis valmivat mitte suu-avauses, vaid kusagil ta võimsa keha õõnsuses. Läbi rännanud juba muistseist päevist kõik maailma riigid, kõneles ta ka kõiki keeli. „Kasige minema,“ kisendas ta, „jätke mind üksi, teie äraneetud rahvarämps!“ Ajal, mil hoidis ta kõigest jõust kinni kaevukivist, tõusid ta nõiutud jalad vägivaldselt käimisele. Ja olid tugeva-mad kui ta käed. Hoolimata haruldasest vastupanust nägematule vaenlasele, pidi ta ikkagi vabastama oma käed kivi ümbert, pidi edasi liikuma piki külatänavat käte lohiseses mööda maad. Iga kivi haarasid nad, et paigal püsida. Viimaks jõudis mees ühe noore puu juure, mis kasvas tee veeres. Ta haaras sest kinni, kuid jalad liikusid edasi. Puu murdus. „Rauad siia!“ hüüdis naine ja jooksis sepikotta ja tulles tagasi pika tugeva ketiga, köitis seega ta jalad. Ent edasi-liikuvad jalad purustasid keti, nagu oleks see valmis-tatud õlgrõngaist. „Puhata, magada, ainult kordki magada!“ kisendas mees silmi pööritates nagu surev loom. Metsikult sirutas ta rusikad taeva poole, nagu tahtes end paigal hoida taevasina ja valgete pilvede küljes. Kaks-kolm meest, haarates kinni üksteise kätest, katsusid teda paigal hoida. Ta kiskus neid endaga kaasa. Mehed köitsid ta mitmekordse ketiga käre ja kahe härja külge. Mees kiskus ka käre ja härjad endaga kaasa.

Nad avasid talle tugeva onni, mõeldes teda sinna sulgeda. Ent paindudes ta edasirühkimise all lagunes sein ja varises kokku onn. Niiud jooksid inimesed kiriku, helistasid kelli, palvetasid taeva poole, et leida pääsu neetule.

Ent hirmsasti vandudes kõiki ümberseisjaid inimesi ja kogu inimsugu ja isegi taevast, liikus karvane kogu, hoolimata vastupanust, rohkem roomates kui sammudes igaveses rutus. Siigavad vaod küindsid ta kabjad mu-rule, nagu oleks sammunud sest üle mõni ürgelajas. Tolmu vajudes põõsaste varju vaikis viimaks kisendus.

Üks väike tütarlaps aga, kelle sinisilmad vaatasid liig suurelt valgest näokesest, kelle jalakesed peenemad

A. Starkopf. Laiuse monumendi kavand. (Kips.) „Pallase“ kunstinaitus Tartus.

F. Sannamees. Vanamehe pää. (Graniit.) „Pallase“ kunstinaitus Tartus.

kui teiste laste käsivarred, hiilis eemale rahvahulgast hoidudes majade varju, ning jõudes murmele hakkas jooksuma, kuni jõudis mehele järele. Kartmatult haaras ta mehe käe püüdes teda paigal hoida. Nähes last, tõukas mees ta käekese eemale. Laps jäi ta kõrvale. Siis ähvardas ta kepiga. Laps seisatas viivu ja uesti oli ta mehe juures. Kui see tagasi vaatas, peatus laps, sammus ta edasi, läks ka laps talle järele. Mees viskas kiviga, mis tabas lapse otsaesist. Kuid ikkagi sammus ta tema järel. Mees keeras metsa, astudes kiiremini kui vaja. Kõhklematult astus ka laps oma paljaste väikeste jaltega läbi metsa sama ruttu kui mees. See astus nii tasa kui vähegi suutis oma raskete kapjadega. Ent ikka jõudis laps talle järele. Siis haaras mees lapse kinni, kuna vihane vaht ta suust niisutas lapse näo. Kui ka nüüd laps kartmatult vaatas ta poole üles, kat-sus ta rahulikkude sõnadega pääseda lapsest.

„Mida sa tahad?“ küsis ta.

„Ma tean laulu,“ ütles laps häälega, milles helise-sid rõõmsad hõbedased kuljused, „seda laulu laulan, kui peab uinuma mu vend. Seda laulu tahan sulle laulda, vaene mees.“

Mees virutas lapse eemale, vastu puud. Suletud

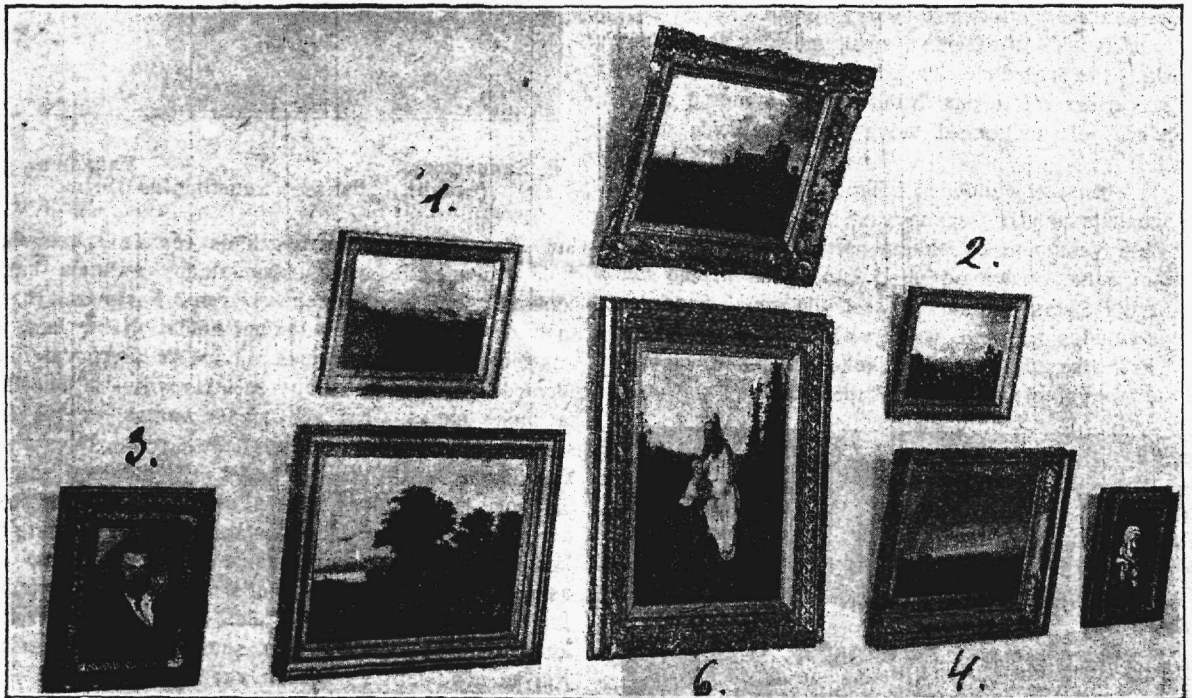
silmil, uimaselt lamas ta säääl. Mees põgenes metsast mäeaheliku varju. Olles kindel oma varjupaigas, vaatas ta tüki aja möödudes harjunud viisil tagasi ja nägi last laskuvat mäest alla ta poole. Pea jõudis laps ta juure. Verised jäljed jäid ta paljast jalgadest maapinnale. Ent laps ei hoolinud sest, samm-sammult astus ta, kukkus, tõusis. Vaevalt pöörnud mees ta poole oma pää, kui tõstis laps omad silmad täis lootust ta poole. Ent viimaks, õõ saabudes, kui läks ta mõne puu ehk õlekühla silhis, mõeldes, et see on mees, rauges ta jõud. Kuid ta polnud kaugel mehest, sest viimse jõupingutusega haaras ta kinni mehe juustest. Juus, mida ta kukkudes sikutas, sünnitas mehele valu. Äärmises vihas tõstis ta jala, et puruks muljuda lapse. Kuid oma imestuseks ja ehmatuses tundis korraga mees, et kaks nõrka, ta juukseid haaravat käekest olid tugevamad kui mehed, ketid, kärud, härjad: ta jalad põisid paigal. Ja temas endas oli vaikus. Õnnis rahu valdas ta. Katses tõstis ta jalad, need aga ei liikunud edasi vajudes raskelt maapinnale. Lootuse värin läbistas ta keha, ta istus lapse kõrvale, vaatles ja silitas väikesi käsi, millele taevast annud sarnase salapärase jõu, sirutas jalad välja, katsus veel kord ja kisendas siis rõõmu

pärast. Mida polnud suutnud piin, saatis korda rõõmujoovastus. Mingi, mis olud külm ja karm, hakkas temas sulama ja voolama nii, et uskus tõusvat tuld ja suitsu oma suust. Ta avas suu, hingas külma õiset õhku, mis jahutas ta seesmist põlemist, kuni muutus see paitavaks päikese soojuseks, ning talle näis, nagu läbistaksid kiired ta rinna heledalt kullates ümbritsevat nurme. Ta asetas lapse oma sülele. Kartuses, et mees võiks ta käest ära minna, ei lasknud laps ta juukseid lahti. Siis, päälke tagasi vajunud ja suletud silmil, nagu lamaks ta ema süles, algas ta oma unelaulu. Nagu mahajäetud, täis hardust hõbekelluke kõlas ta häälel õõ kauguses. Mehe rind kerkis, nagu oleks see mägi, nagu vajaks ta ürgjõudu, et tõusta kõrgele: siis uinus ta. Lauldes vajusid ka tütarlapse silmad unele.

Kui laps järgmisel hommikul ärkas, imestades ringi vaatas ja siis üles hüppas, polnud võõrast meest enam säääl. Ainult üks hiiglasuur igivana puukänd, mida ta uskus eile säääl mitte näinud olevat, seisis nüüd säääl, üleni kaetud samblast ja seentest. Puu kaheksharunevate juurte vahel oli ta lamanud.

Inimesed tulid ja viisid lapse ta ema juure.

TARTU EESTI RAHVA MUUSEUMI BALTI KUNSTIKOGU.

Pilt nr. 1. Vanemate Balti-Saksa kunstnike maalid.

Tartu Eesti rahva muuseumi kunsti osakond ei või küll hüljgada nii maali kui skulptuuri alal. Suurem osa väljapanekuist on koopiad ja mitte eriti hääd koopiad. Ent nad võimaldavad siiski teatava tutvumise kunsti

eriaegjarkudega ja kunstikultuuriga — ja juba see annab nalle meie oludes küllalt tähtsust.

Kuid erikohal nende kogude hulgas seisab Balti maalikunstnike rühm. See on tugevalt edustatud ja

annab kujuka pildi Balti maalikunstist XIX aastasajal. Enamik siia kuuluvaist kunstnikest olid küll sakslased, kuid nende hulgas leiduvad ka mitmed ümberrahvustatud eestlased. Ka mõned päriseestlased, kes samal ajal töötasid, kuuluvad stiililt täiesti siia.

Kunstnikest võiks mainida siin järgmisi:

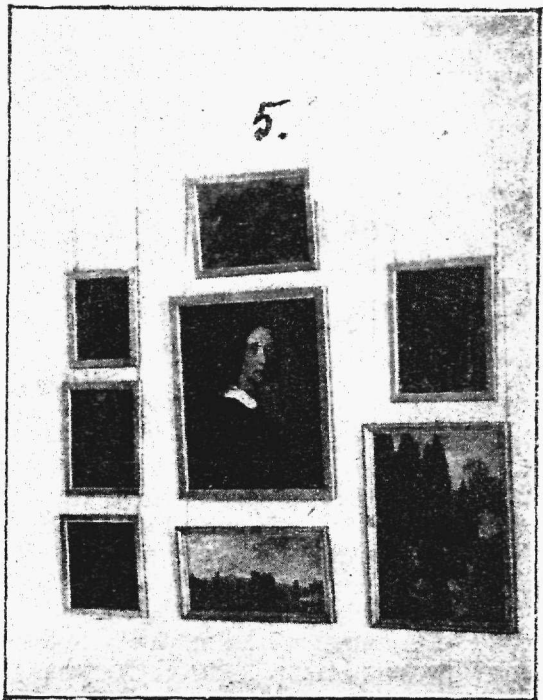
Karl August Senff (1770.—1838.) — Tartu ülikooli joonistuse ja vaselõike õpetaja. Suur osa vanemaist, tähtsamaist Balti kunstnikest on tema õpilased. Temast on säilinud palju vaselõikeid, kivitrukke ja joonistusi, kuna maale on vähe. Muuseum omab temalt kolm õlimaali: „Vaade Doomelt Tartu pääle päikese loojengul“ — (Pilt I — 1), „Vaade Tartu pääle Emajõe pahemalt kaldalt“ (Pilt I — 2), „Kunstnik August Hageni noorpõlve portree“ (P. I — 3). Veel on temalt muuseumis välja pandud kaks vesivärvi portreed.

Kolme maaliga väljapanekute seas on edustatud August Matthias Hagen (1794.—1878.), Senffi õpilane ja järeltulija Tartu ülikooli juures. Üks maalidest „Virmalised Tartu kohal 6. okt. 1836“ — (P. I — 4). Ka selle kunstniku juures asub päärõhk graafilisel alal. Tema graafilisest töist pole küll muuseumis väljapanekuid, kuid muuseumi kogudes leidub tema vaselõikeid, kivitrukke tema järele ja terve rida tema joonistusi. Huvitavad on — samuti muuseumi kogudes leiduvad — tema neli kavanditeraamatut maastikkudega, mälestused reisidest.

Selle kunstnikkude rühma seas kõige rohkearvulisemalt edustatud on küll tähtsam Balti naiskunstnik Julie Hagen-Schwarz (1824.—1902.), Aug. Hageni tütar. Väljapanekute hulgas on temalt terve rida portreesid: tema isa, kunstnik Aug. Hageni portree, venna, kunstnik Alexander Hageni portree, autoportree ja veel mitmed naisportreed. Pääle nende on muuseumi väljaapanematus kogudes temalt veel mitu portreed. Siis on tal välja pandud rohkesti õlivärvikavandeid — päämiselt maastikud — Itaaliast, Lätist jne. Grupi tema töid näeme P. I — 5. P. I — 6 — koopia Karl Timoleon v. Neffi (1805.—1876.) järele „Noor naine Eesti rahvariites oma tütreaga.“

Mainima peaks veel Joh. Vilhelm Krause't (1757.—1828.) — Tartu ülikooli ehituskunsti professori, kes muuseumis esitatud suure kogu (67 lehte) seepiajoonistustega. Neist mõned väljapanekute hulgas.

Balti kunstnikest eestlasist on muidugi kõige enam tuntud Johann Köler (Köler-Viljandi, 1826.—1899.), Peter-

Pilt nr. 1-a. Naiskunstnik Hagen-Schwarzi tööd.

buri akad. professor. Pääala — portreed. Üldiselt on meil tuntud tema freskomaal Tallinna Kaarli kirikus. Muuseumis on välja pandud tema hää Vene haridusministri Bunge portree. P. II — 1. Väljapanematus kogudes on temalt veel kaks portreed — Hugo Treffneri ja kuraator Kropotkini omad. Välja on pandud ka õlivärvikavand „Lorelei muinasjutt“. P. II — 2. Kogudes leiduvad veel mõned kavandid.

Oskar Hoffmann'ilt (sünd. 1851.) leiame väljapanekute hulgas suure õlikavandi „Eesti talupojad kõrt-

Pilt nr. 2. Vanemate Eesti kunstnikkude tööd.

sis". P. II — 3 ja tema autoportree — P. II — 4. Kogudes on temalt veel mitmed õlivärvikavandid — nagu „Eesti naine rehaga põllul“, „Mees põllul viikatiga“ jne. Eriti palju aineid tema töis on võetud Eesti talupoegadest. Ka graafilisel alal on ta tähtis.

Tõnis Grenzsteinilt on välja pandud „Vana-

mehe portree“ 1893. (P. II — 5). Kogudes leidub temalt terve rida kavandeid — portreid ja kompositsioone, mis eriliselt huvitavad.

Päale ülal mainitute on edustatud veel mitmed Balti kunstnikud, nagu Hartmann, v. zur Mühlen, Hennings jne. E. M.

MEES, KES OLI NELJAPÄEV.

LUUPAINAJA.

G. K. CHELSTERTON.

Kolmas päätükk.

Mees, kes oli Neljapäev.

Enne kui ükski uus nägu jõudis uksele ilmutada, saaj Gregory oma rabavast jahmatusest võitu. Ainsa hüppega oli ta laua ääres ja tema kurgust kostis midagi metslooma häälituse taolist. Ta haaras laualt Colti revolvri ja sihtis Syme'i pihta. Syme ei pilgutanud silmagi, tõstis ainult oma valge ja peene käe.

„Ärge olge ometi nii halv,“ ütles ta hellitatud auväärusega, nagu mõni abiõpetaja. „Eks te näe, et see pole sugugi tarvilik? Eks te näe, et meie mõlemad istume samas paadis? Jah, ja mõlemad ilusasti merehaiged.“

Gregory ei saanud sõnagi suust, kuid ta ei suutnud ka lasta — ta küsis ainult silmadega.

„Eks teie näe, et oleme vastastikkü teineteisele „schahmatt“ öelnud?“ karjus Syme. „Mina ei või politseile öelda, et teie olete anarhist. Teie ei või anarhistidele öelda, et mina olen politseinik. Teades, kes olete, võin teid ainult silmas pidada; samuti võite teie mind silmas pidada, teades kes olen. Lühidalt, see on ainult mõistuste kahevõitlus, minu pää seisab teie oma vastu. Mina olen politseinik, kes ilma igasuguse politseilise abita. Teie, mu vaene poiss, olete anarhist, kes ilma igasugusest seaduse ja korralduse abist, mis on anarhismile oluliselt nii tarvilik. Teie kasuks on ainult üks paremus: teid ei piira uurivad politseinikud, mind aga piiravad uurivad anarhistid. Teid ei või ma ära anda, küll aga iseend. Pea, pea, oota ja vaata, kuid ma enda ära annan. Ma teen seda nii kenasti.“

Gregory laskis revolvri pikkamisi langeda, kuna ta ise ikka veel Syme'ile silma vahtis, nagu oleks see mõni merepeletis.

„Igavesest ajast, igavesiti ei usu ma seda,“ ütles ta viimaks, „aga kui te päälle kõige selle oma sõna peaksite murdma, siis valmistab jumal teile erilise pörgu, kus te igavesiti ulute.“

„Mina ei murra oma sõna,“ ütles Syme tõsiselt. „nagu ka teie oma ei murra. Sää! ongi ju ba teie sõbrad.“

Anarhistide hulk astus tuppa raskel, lohiseval ja pisut nagu väsinud sammul, kuid üks väi-

ke mehike, kel must habe ja silmaklaasid, — midagi Mr. Tim Healy taolist — eraldus teistest ja tõttas toimetavalt ettepoole, mõned paberlehed peos.

„Kaasvõitleja Gregory,“ ütles ta, „oletan, see mees on keegi saadik?“

Jahmatanult lõi Gregory silmad maha ja põmises Syme'i nime, kuid see ise vastas peaaegu nipsakalt:

„Rõomustan nähes, et teie värvate hästi valvatakse, nii et sellel, kes mitte saadik pole, raske oleks siia sisse pääseda.“

Musta habemega väikse mehe kullm seisis ikka veel nagu kahtlustades kortsus.

„Missugust haru teie esindate?“ küsis ta teravalt.

„Vaevalt nimetaksin seda haruks,“ ütles Syme naerdes; „ma nimetaksin seda vähemalt juutrekse.“

„Mis te sellega mõtlete?“

„Tõsiasi on,“ ütles Syme lahkelt, „tõde on, et mina olen... pühapäevalaps. Mind saadeti eriliselt siia silmas pidama, et teie Pühapäeva austalksite.“

Väike mees pillas ühe oma paberi maha ja hirmu varjund lendas üle kogu salga nägude. Nähtavasti oli hirmsal presidendil, nimega Pühapäev, viisiks vahetevahel harukordseid saadikuid läkitada haruseltside koosolekuile.

„Hää küll siis, seltsimees,“ ütles paberitega mees natukese aja pärast, „ehk on kõige parem, kui teile koosolekul hääleõiguse anname?“

„Minult kui sõbralt nõu ja juhatus küsides teete veel paremini,“ ütles Syme kareda häätehtlusega.

Kui Gregory seda hädaohtlikku kahekõnet kuulis, mille lõpp tema vastastele ootamatu pääsu tõi, tõusis ta järsku üles ja sammus piinavas mõttes läbi toa. Tõepoolest viibis ta diplomaatliku arutuse tulipunktis. Oli selge, et Syme võis igasuguseist juhuslikkudest raskustest pääseda oma kuulmatu julguse ja habematussega. Tema ise, Gregory, ei võinud Syme'i ära anda, osalt aususe tõttu, osalt sel põhjusel, et kui ta tema ära annaks ja millegipärast ta hävitamata jäetaks, siis oleks Syme, kui ta putku pääseks,

vaba igasugusest tõtusest saladuse varjamise suhtes; aga niisugune Syme võiks lihtsalt igasse lähemasse politseijaoskonda sisse astuda. Päälegi oli siin tegemist ainult ühe öö vaidlustega ning ainult üks salapolitseinik teaks neist. Tema, Gregory, laseks endi plaanidest võimalikult vähe välja paista ning päale seda võiks Syme minna — nõnda peab õnne katsuma.

Ta astus anarhistide salga juure, kes asetusi juba pinkidele.

„Ma arvan, et aeg oleks päale hakata,“ ütles ta; „buksiir ootab juba jõel. Panen ette, et seltsimees Buttons juhatajatoolile astuks.“

Kui see kätetõstmisega hääks kiidetud, lippas väike paberitega mehike presidenditoolile.

„Seltsimehed,“ hakkas ta teravalt nagu püstoli paugutades, „meie tänaõine koosolek on tähtis, kuigi ta ei tarvitse olla pikk. Sel harul on alati au olnud Euroopa kesknõukogule Neljapäevad valida. Oleme nii mõnegi hiilgava Neljapäeva valinud. Meie kõik leiname selle kangelasliku tegelase kurba surma, kes täitis oma kohust kuni minevase nädalani. Nagu teate, olid tema teened üldise asja hääks lugupidamist äratavad. Tema organiseeris Brightonis selle suure dünamiidiplahvatuse, mis õnnelikumal asjaoludel muultil kõik oleks surmanud. Samuti teate teie, tema surm oli ennastsalgav nagu ta elugi, sest tema suri, uskudes kriidi ja vee segusse kui piima aseainesse, kuna ta ju piima enmast kui jooki barbaarsetks pidas ja temas lehma vastu teostatud julmust nägi. Julmus või miski, mis julmusele läheneb, ärritas teda alati. Kuid mitte tema vooruste ülistamiseks pole me siia kokku tulnud, vaid palju raskemaks ülesandeks. Raske on juba tema omadusi nõuetavalt kiita, kuid veel raskem on neile asemikku leida. Teie päale, mu seltsimehed, langeb täna õhtul kohustus kohalolevate kaasvõitlejate seast mees valida, kes saab Neljapäevaks. Kui mõni seltsimees tahaks kellegi nime esitada, siis panen mina ta hääletusele. Kui aga ühtki nime ei esitata, siis võiksin ainult öelda, et see kallis dünamiidimees, kes meilt lahkus, on tundmatusse kuristikku kaasa viinud oma vooruse ja süütuse viimase saladuse.“

Nüüd tõusis otse ennekuulmatu kätelaksutus, nagu seda mõnikord ainult kirjikus tähele võib panna. Siis ajas keegi suur vanamees, kel pikk ja arväärt valge habe — vististi ainuke tõsine tööline koosolekul — enda kohmakalt püsti ja ütles:

„Mina panen ette seltsimees Gregory Neljapäevaks valida.“ Ütles ja istus, nagu ta tõusnudki.

„Kas toetab keegi seda ettepanekut?“ küsis juhataja.

Keegi väike sametkuues ja teritatud habemega mees toetas.

„Enne, kui ettepaneku hääletamiseks esitan,“ ütles juhataja, „kutsun seltsimees Gregory üles oma põhimõtteid avaldama.“

Gregory tõusis müriseva kiiduavalduse saatel püsti. Tema nägu oli surmukahvatu, nii et tema imelikult punane juus vastandina peaaegu tulipunane näis. Kuid ta naeratas üsna mõnusaalt. Ta oli juba otsusele jõudnud ja kogu oma poliitikat nägi ta valge teena enda ees. Kõige parem oli — katsuda pidada pehmendav ja kahemõtteline kõne, mis jätaks salapolitseinikku mulje, nagu oleks anarhistlik vendlus kõigest hoolimata ometi üsna süütu ettevõtte. Ta usaldas oma kirjanduslikku võimet, mis laseb leida peeneid varjundeid ja tabavaid sõnu. Ta arvas, et ettevaatlikult talitades läheb korda — ümbritsevast hulgast hoolimata — endi asutusest muljet anda, mis kavalalt ja peenelt võlts. Syme uskus ikord, et anarhistid on kõige oma suurus- tamise päale vaatamata ometi ainult hullud ja tolad. Kas ei saaks ta nüüd, hukkumise silmapilgul, Syme'i uuesti nõnda mõtlema?

„Seltsimehed,“ algas Gregory madalal, kuid lõikaval häälel, „mul pole ometi vaja teile öelda, missugune on minu poliitika, sest minu poliitika on ju ka teie poliitika. Meie usutunnistust on laimatud, teda on inestatud ja äärmiselt segi paisatud ning varjatud, kuid teda pole kunagi muudetud. Need, kes räägivad anarhismist ja tema hädaohust, lähuvad ükskõik kust ja kellelt tema kohta teateid saama, mitte aga meilt endilt, mitte tema pääalilikast. Nad ammutavad oma teadmised anarhistide kohta sapa- ja hirmuromaanidest, ärimeeste lehtedest; nad ammutavad oma teadmised mõnest Ally Sloper's Half-Holiday'st või Times'i spordilehest. Kuna- gi ei õpi nad anarhiste tundma anarhistidelt endilt. Meil pole mingit võimalust tagasi tõrjuda neid sõimu- ja porimägesid, mis ühest Euroopa otsast teise meie kaela kuhjatakse. Inimene, kes alatasa kuulab, meie olevat ellus jumalavits, pole kunagi meie vastust kuulnud. Tean, ka täna öösel ei saa ta seda kuulda, kuigi minu kirk sinna poole küünib, et seda katust kõrvaldada. Sest sügaval, sügaval maa all on see paik, kus tagakiusatud võivad kokku tulla, nagu kristlasedki kogunesid kord katakombidesse. Aga kui mingisuguse uskumatu juhuse tõttu täna öösel mõni mees siin all viibiks, kes meid sedavõrd valesti mõistnud, siis esitaksin temale küsimuse: „Kui kristlased katakombidesse kokku tulid, missugune kuulsus oli neil siis kõlb- luse suhtes ülal linnatänavail? Mis rääkis üks haritud roomlane teisele nende julmusest? Oletage — ütleksin ma temale — oletage, et meie pole midagi muud, kui selle ajaloolise paradoksi kordamine. Oletagem, meie näime hirmsatena nagu näisid kristlasedki, sest meie oleme tõepoolest sama süütu kui olid need

kristlasedki. Oletagem lõpuks, et meie näime hullumeelsetena ainult seepärast, et oleme õrnad ja hellad, nagu olid need varased kristlasedki!"

Kiuduavaldused, mis kõne hakul tõusid, nõrgenesid kord-korralt, ja viimase sõna juures vaikisid nad äkki. Järsus vaikuses ütles sametkuuemees peenel piiksuval häälel:

„Mina pole õrn ja hell!"

„Seltsimees Witherspoon kinnitab meile," jätkas Gregory, „et tema pole õrn ja hell. Ah, kui vähe tunneb ta iseend! Tema sõnad on mõistagi äialdatud! Tema välimus on metsik ja harilikule maitsele isegi ebatameeldiv. Aga ainult niisugune sügav sõprus, nagu on minul tema vastu, võib oma pilguga puurida tema loomuse sügavama aluspõhjani, kus asub see õrnus ja hellus, mis on oma sügavuse tõttu tähelepanematu talle endalegi. Ma kordan, meie oleme tõsised esiaegsed kristlased, ainult liig hilja oleme ilmunud. Meie oleme kohtlased, nagu olid seda nemadki — vaadake või seltsimees Witherspoonigi. Meie oleme tagasihoidlikud, nagu olid seda nemadki — heitke või pilk minule. Meie oleme halastajad..."

„Ei, ei!" hüüdis sametjakiga Witherspoon.

„Mina kinnitan, meie oleme halastajad," kordas Gregory tulises vihas, „nagu olid halastajad ka varajased kristlased. Ometi ei talkistatud see, et neid poleks inimliha söömisel süüdistatud. Meie ei söö inimliha..."

„Häbi!" karjus Witherspoon. „Miks siis mitte?"

„Seltsimees Witherspoon," ütles Gregory paljaviikuliselt lõbusal meeleolul, „tahaks häameelega teada, miks teda veel keegi pole ära söönud (naer). Igatahes meie ühingu, kus teda tõsiselt armastatakse ja mis tugeneb armastusele..."

„Ei, ei!" ütles Witherspoon. „Maha armastus!"

„Mis tugeneb armastusele," kordas Gregory hambaid kiristades. „Pole mingisugust raskust neis eesmärkides, kuhu poole meie kui ühingu püüame või kuhu püüaksin mina, kui mind selle ühingu esindajaks valitaks. Äärmiselt hoolimatuks jäädes selle laimu vastu, mis kujutab meid ühiskonna vaenlase ja mõrtsukana, rühime kõlblise julguse ja rahuga, vaimlise survega venduse ja lihtsuse igavese paleuse poole..."

Gregory võttis nüesti istet ja laskis käe üle otsaesise libiseda. Vaikus oli ootamatu ja kohutav, kuid juhataja tõusis automaadina ja ütles värvitul häälel:

„Kas tahab keegi seltsimees Gregory valimise vastu sõna võtta?"

Koosolek näis viibivat mingisuguses ebamäärases ja alateadlikus meeleolus ja seltsimees Witherspoon kibeles kärsitult oma istmel

ning pomises midagi endale tihedasse habemesse. Ometi oleks harilikku kiire korra tõttu ettepanek hääletusele läinud ja ka vastu võetud. Aga just enne, kui juhataja oma suu jõudis avada, kargas Syme püsti ja ütles vaikselt ning rahulikult häälel:

„Jah, Mr. president, mina tahan sõna."

Kõige mõjuvaim asjaolu kõnelemisel on ootamatu häälemuutus. Mr. Gabriel Syme'il oli nähtavasti kõnelemisest aimu. Sest kuna ta oma esimesed vormilised sõnad tagasihoidlikult toonil ja lihtsa lihtsusega väljendas, pani ta järgnevad võlvi all helisema ja kajama, nagu oleks mõni püss seinalt hakanud paukuma.

„Seltsimehed!" karjus ta, nii et istujad pea-aegu pinkidelt pidid langema, „kas oleme meie selleks siia tulnud? Kas elame selleks rottidena maa all, et niisugust kõnet kuulata? Niisugust kõnet võiks kuulata kusagil pühapäevakooli peol rosinasaja mugides. Kas on meil selleks seinte ääres sõjariistade reastikud ja kas võrestame selleks oma ust surmaga, et keegi ei saaks tulla kuulama, kui seltsimees Gregory ütleb: 'Olge hääd, siis saate ka õnnelikuks' või, 'Ausus on kõige parem poliitika' ning 'Voorus on iseenda tasu.' Seltsimees Gregory kõnes teile polnud sõnagi, mida mõni abiõpetaja lõbuga poleks kuulanud (kuulge, kuulge!). Kuid mina pole abiõpetaja (vali kiuduavaldus) ja mina ei kuulanud seda lõbuga (uued kiuduavaldused). Mees, kes kohane hääks abiõpetajaks, ei kõlba julgeks, vägevaks ja kohutavaks Neljapäevaks (kuulge, kuulge!).

Seltsimees Gregory jutustas meile, kahjuks liig vabandaval toonil, et meie pole seltskonna vaenlased. Kuid mina ütlen: meie oleme seltskonna vaenlased, ja seda halvem seltskonnale. Meie oleme seltskonna vaenlased, sest seltskond on inimsuse vaenlane, inimsuse vanem ja halastamatum vaenlane (kuulge, kuulge!). Seltsimees Gregory ütles teile (jällegi vabandavalt), et meie pole mõrtsukad. Seega olen nõus. Meie pole mõrtsukad, vaid timukad (kiuduavaldused)."

Kui Syme üles tõusis, jäi Gregory pärani silmil ja imestanult ogarlisel näoilmel talle otsa vahtima. Nüüd aga, kõneleja vaikides, avanesid tema nagu krititud huuled ja automaatlikult ning elutul selgusel kõlas tema suust:

„Neetud silmakirjalteener!"

Syme vaatas oma kahvatusiniste silmadega Gregory kohutavasse näkiku ja ütles auvääriliselt:

„Seltsimees Gregory süüdistab mind silmakirjalikkuses. Aga tema teab sama hästi kui mina isegi, et ma ei tee midagi muud kui pean oma vanne ja täidan oma kohust. Ma ei edvis- ta sõnadega. Seda mitte. Mina ütlen, et seltsimees Gregory pole Neljapäevaks kohane, kõigi

tema meeldivate omaduste päale vaatamata. Tema pole kohane Neljapäevaks iust oma meeldivate omaduste tõttu. Meie ei pea anarhisti kõrgemat nõukogu liigetava halastusega infitseerima (kuulge, kuulge!). Praegu pole kohane silmapilk kombepäraseks viisakuseks, samuti mitte ka kombepäraseks tagasihoidlikkuseks. Mina astun seltsimees Gregory vastu välja ja teeksin seda ka kogu Euroopa valituste suhtes, sest anarhist, kes andunud anarhistile, on unustanud tagasihoidlikkuse samuti nagu uhkusegi (kiiduavaldused). Mina pole üldse enam inimene või isik, ma olen ainult põhimõtte (uued kiiduavaldused). Mina astun seltsimees Gregory vastu sama rahulikult ja ebaisiklikult, nagu valiksin ma seinä äärest ühe või teise püstoli. Ja ma ütlen: seltsimees Gregory asemel tema pallikinnaste-talitusviisiga soovitsin ennem iseenda valida kõrgemasse nõukogusse. . . .

Viimased sõnad uppusid kõrvulukustavasse kiiduavaldusse. Ja mida teravamaks muutus kõneleja sõnavool, seda kirglikumaks läksid kuulajate näod häälskiidust, kuni neid hakkas moonutama ootusrikas irvitus või vaimustatud karjumisest ammuli suud. Silmapilgul, kus kõneleja ütles, et tema oleks valmis end laskma Neljapäevaks valida, kajas tormiline kiiduavaldus, mis muutus otse pööraseks, kuna Gregory samal ajal püsti kargas ja vahus suul müra sekka karjus:

„Pidage, neetud hullumeelsed!“ Tema hääl katkes kõris. „Pidage, teie! . . .“ püüdis ta korrata.

Kuid valjemalt Gregory häälest ja valjemalt kogu pörgumürast rökkas Syme'i hääl, kes rakis ikka veel halastamatu kõnena:

„Ma ei lähe nõukogusse mitte selleks, et laimu, mis meid mõrtsukaks nimetab, tagasi tõrjuda, vaid et teda lõigata, koguda (vali ja kestev kiiduavaldus). Preestriks, kes ütleb: need inimesed on usu vaenlased, kohtunikule, kes kinnitab: nad on sääduse vaenlased, ja rasvastele parlamendiliikmetele, kes toonitavad: nad on korra ja avaliku kõlbluse vaenlased — neile kõigile tahan vastata: teie olete valekuningad, kuid õiged prohvetid. Mina olen tulnud, et teid hävitada ja teie ennustusi täide saata.“

Mürisev kisa vaibus järk-järgult, kuid juba enne tema lõpulikku vaikimist kargas Witherspoon üles ja ütles püstitõusnud juukseil ja habemel:

„Panen parandusena ette, seltsimees Syme'i Neljapäevaks valida.“

„Jätke see kõik, ütlen ma!“ karjus Gregory pöörasel näol. „Jätke see, see on . . .“

Juhataja hääl katkestas tema sõnad külmal toonil:

„Kas keegi toetab seda parandusettepanekut?“

Nüüd nähti kedagi pikka, aeglast meest, kel nukrad silmad ja ameeriklase lõuahabe, end kusagil tagapingil hoovates jalule ajavat. Gregory karjus mõni aeg arutult, siis muutis oma tooni ja see oli rabavam kui ükski karjumine.

„Ma lõpetan kõik!“ ütles ta häälel, mis oli raske kui kivi.

„Seda meest ei või valida. Tema on . . .“

„Noh“, ütles Syme üsna rahulikult, „mis ta siis on?“

Gregory suu liikus kaks korda hääletult: siis valgus veri tema surnukahvatusse näkku pikkamisi tagasi.

„Tema on meie töös sootuks vilumatu mees“, ütles ta ja istus järsku maha.

Enne kui ta seda jõudis teostada, ajas pikk ja kõhn ameeriklase habemega mees enda uuesti jalule ja kordas ameeriklasena kõrgel monotoonisel häälel:

„Mina palun seltsimees Syme'i valimist teostada.“

„Nagu harilikult, tuleb parandusettepanek esimesena hääletusele“, ütles juhataja Mr. Buttons mehaanilise kiirusega. „Küsimus on selles, et seltsimees Syme . . .“

Gregory kargas jällegi üles, ähkides ja puhkides.

„Seltsimehed!“ hüüdis ta, „ma pole hullumeelne.“

„Nii, nii!“ lausus Mr. Witherspoon.

„Ma pole hullumeelne“, kordas Gregory kolutava tõsidusega, mis koosolijad silmapilguks võpatama pani, „kuid mina annan teile rõu, mida võite nimetada hullumeelseks, kui tahate. Ei, seda ei võiks ma isegi nõuandmiseks nimetada, sest tema põhjenduseks pole mul midagi esile tuua. Mina nimetan seda käsuks. Nimetage seda hullumeelseks käsuks, kuid talitage tema järele. Lööge, kuid kuulake mind! Lööge mu maha, aga kuulake mu käsku! Ärge valige seda meest.“

Tõde on nii hirmus, isegi köidlikus, et silmapilguks Syme'i kõikuv ja pöörane võit pilliroona hõljuma löi. Kuid Syme'i kahvatusini-seist silmadest polnud seda näha. Ta algas ainult:

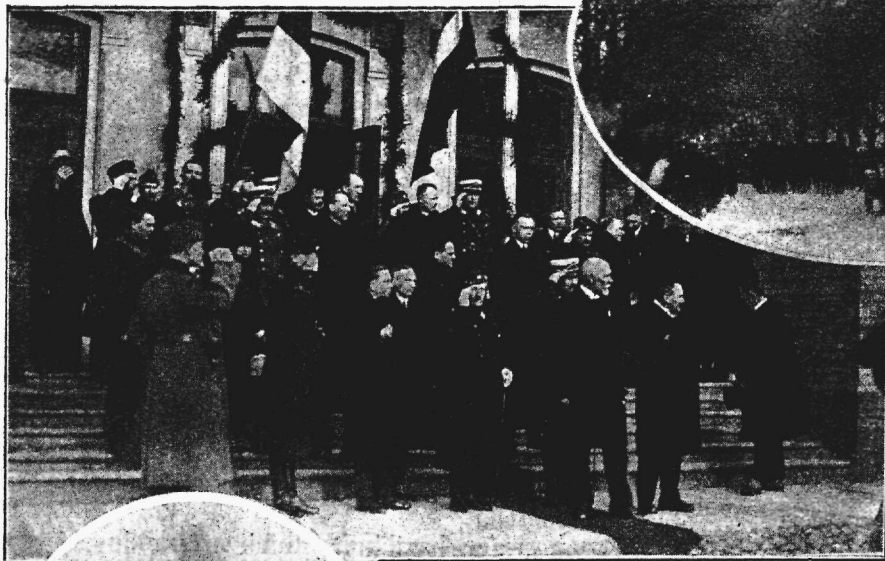
„Seltsimees Gregory käsib. . .“ Seega ei Gregory sõnade nõidus mööda ja üks anarhist hüüdis temale:

„Kes olete teie? Teie pole Pühapäev.“ Ja keegi teine anarhist lisas raskemal häälel juure: „Ja teie pole ka Neljapäev.“

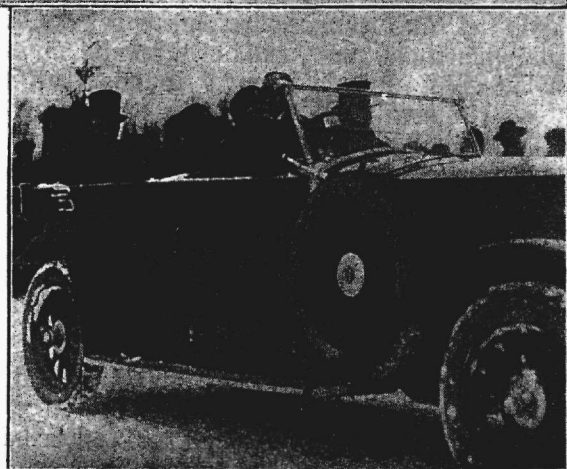
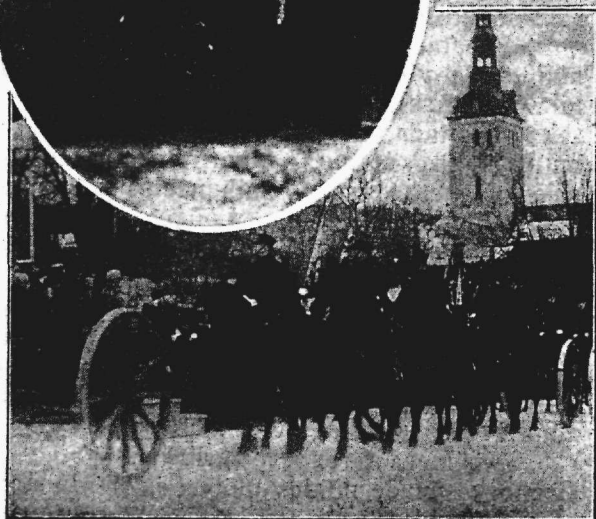
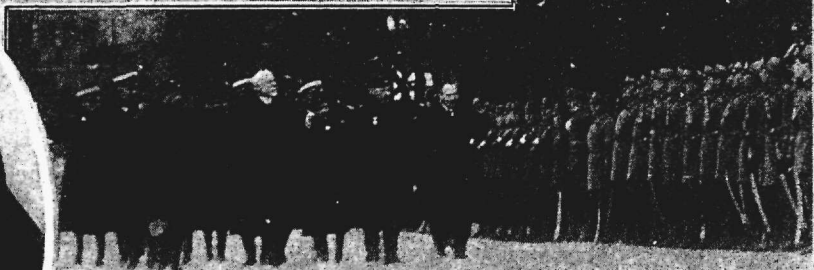
(Järgneb.)

Vabariigi 7. aastapäeva pidustused Tallinnas.

Foto Vannas.

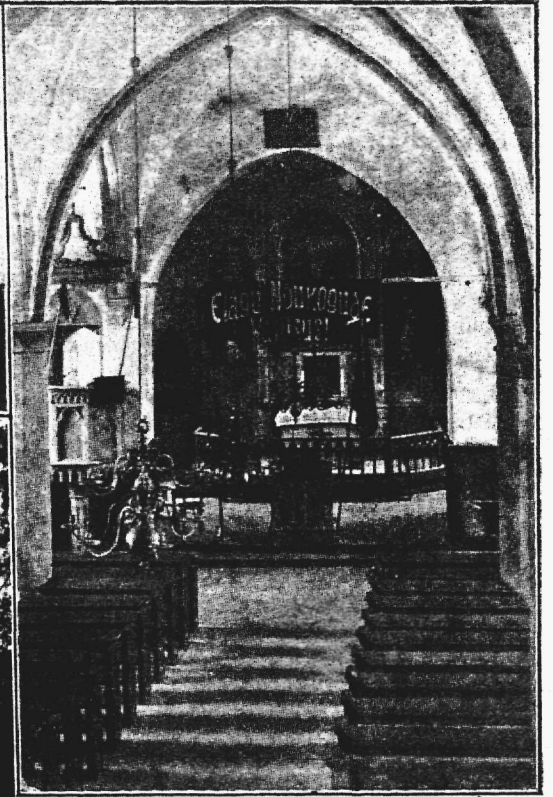

Vasakul: Läti president Tschakste päralejõudmine, Balti vaasalis. — Ovaalis: Auto viib külalised linna.

Ovaalis: President Tschakste paneb pärja langenud sõdurite hauale. — Keskel paremal: Kaitseliitlaste kolonnid paraadil. — All vasakul: Suurtükivägi läheb mööda külaliste tribüünist. — All paremal: Presid. Tschakste linna vaatamas.

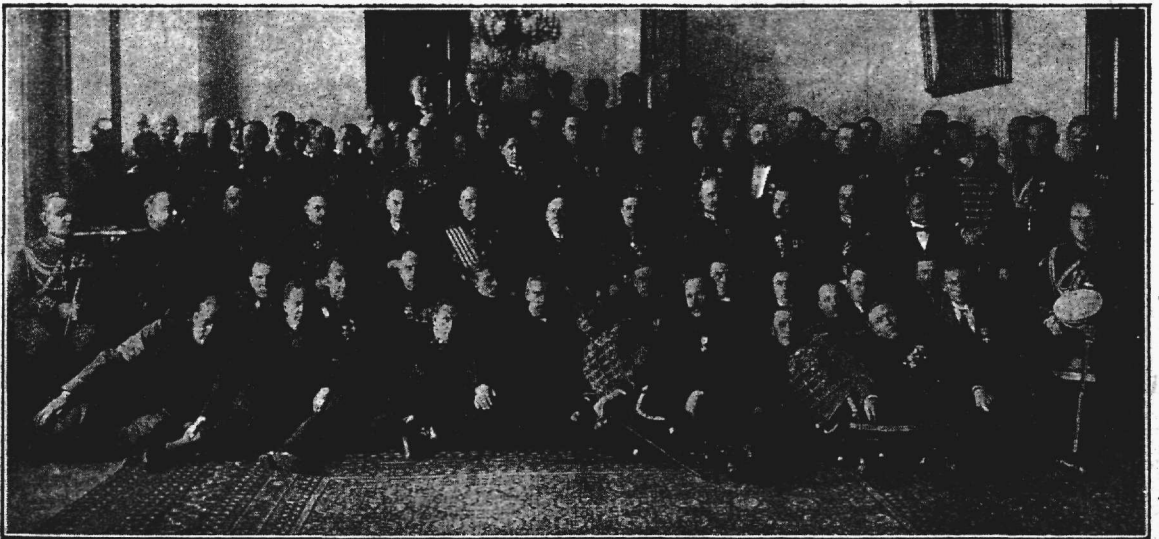
Pildid Viru-Jakobist.

Nõukogude valitsuse aegne kiriku sisevaade. Enamlased tarvitasid oma lühikesel võimupüsimise ajal 1918 a. kirikut koosolekuteks ja pidustusteks.

Üleval: Viru-Jakobi kiriku välisvaade. — Alamal: Näsü vana koolimaja V.-Jakobis (1885—1919. a.) õp. Juhan Kala, kohaliku agara seltskonnategelase, aegadel. Esiplaanil klassiaknad, kuna tagumises majaosas veel elasid 2 perekonda.

Läti Karutapjate ordu aumärgi saanud Eesti sõjaväelaste ja Läti võõraste ühine koosviibimine. Foto Vannas.

„PALLASE“ KUNSTINÄITUS TARTUS.

VEEBR.-KUUS 1925.

K. Ü. Pallase VIII kunstinäitusel on väljapanekuid kahekümneviie esitaja poolt üle saja numbri.

Väljapanekud on mitmeastelises tasapinnas, esineb ju „Pallase“ õpetajate kõrval ka vanemaid õpilasi, kuid ka väljaspoolt väljapanemate tasapind on väga erinev. võrreldes näiteks S. Bülov'i nõrku realistlikke katseid ja maale A. Vabbe peenetundeliste ja kiitvate akvarellidega, mille vahe võrdlematu. Ent näitus üldiselt pakub võrdlemisi palju huvitavat, kuigi üldilmelt on segane.

Erilise ilme käesolevale näitusele annab skulptuuride rohkus ja, arvesse võttes nende plastilist pinnasuurst, kipub see ala varjutama teisi. Vast pole meil ühelgi kunstinäitusel skulptuuril olnud võrdeliselt teiste aladega nii suur ulatus.

Skulptuuri kõrval tugevasti on esitatud graafika (joonistus). Kui joonistuste all vaadelda graafikat ja ka portreemaali — siis on käesoleval näitusel joonistus kõige rohkearvulisem ja omalt tasapinnalt kiitvam (Triik, Viiralt, Vabbe aktijoonistused, Muks, Paap, Grineff, Krusten jne), maal seega võrreldes oleks väikearvuline, üldiselt isegi nõrk, eriti suuremate kompositsioonide poolest. Siin oleks nimetada S. Bülov, E. Kutsar, V. Ormisson ja A. Vabbe (ka reakt teistelt on esitatud maale, näiteks Muks'ilt ja Triik'ilt, ometi annavad nad oma parema portreedega), tõsiselt kõnelema võib aga kahe viimase kompositsioonide üle. Kuid A. Vabbe akvarellide kohta pean kinnitama vastupidiselt käes-

oleva näituse maali üldisele tasapinnale, et need on kogu näituse huviaratavam toode, on kunstnikult uut, üllatavat.

Alates skulptuurist on rikkalikult esitatud A. Starkopfi, V. Melnik ja F. Sannamees.

J. Koort'ilt on pandud välja üks teos, pää graniidist, mis meisterlikult raiutud. See teos tunnistab, et J. Koort skulptuuris on meister, kes valitseb puhtalt oma aine üle, arvestades ja andes edasi materjali iseolu oma loomingus (käesoleval korral graniidi), seda ei ole teised näitusel väljapanijad nii puhtalt suutnud.

A. Starkopfi väljapanekute arv on suur: skulptuure veepsist, graniidist, pronksist ja liivakivist. Pääle selle veel L. Starkopfi'ilt rida monumentide kavandaid. Selle tõttu on ta väljapanekute üldine ilme laialivalgus, kuid rea õnnestunud töödega kunstnikku kiitav. Küpsmaks osaks ta väljapanekuist peaksin monumentidele projekteeritud skulptuure mõningate hästi õnnestunud kavanditega ühes väikeste skitsidega nii kipsis kui pronksis.

Suured figuurid (39/40) ei jäta nii tervikulist muljet kui väikesed statuetid. Neis on midagi rohelist, liig palju siluetsust suure masstaabis; näos, juustes isegi tundub ilmetust, ainult võtet. Seevastu on akti skitsid pronksis (51/52) hääd, samuti kipsis. Eriti õnnestunuks pean väljapanud figuuri Laiuse monumendile (41) — kips. Figuuri — surnu poos on rütmiline ja raskelt mõjuv, üldine ilme suggereeriv, piirjooned selged ja ilmekad. Ka portree allal on A. Starkopfi'ilt väljapanekuid ja nendest 48. härra J. V. oma graniidis, väljatöötuses puhas ja küps. Kipsis portreed seevastu ei näi nii õnnestunud.

Lydia ja A. Starkopfi'ide monumendi kavandites on hääd arhitektooniliselt poolelt, kuigi siin kalduvus liig palju jooni sisse tuua. Figuraalsed osad on nõrgemad, peaks isegi kinnitama, et statuaarsete monumentide meistrid meil puuduvad. Käesolevais kavandis on figuur ainult ilustavaks osaks üldises tervikus, kaugeleki mitte esmaväärtuslikuna —, mille tõttu annavad figuurid liig dekoratiivse, stiliseeritud mulje.

V. Melnik esineb nelja tööga, mis kõik on viidud läbi teatava küpsusega. Nii mõjuvad hästi „Santa Maria“, pronks, ilmelt hõljuv ja joonelt voolav. M. Hermann'i portree betoonist seevastu annab raske üldmulje. Need on küpsed teosed. Härra V. Kuhlbarši portree kipsis ei ole nõrk. On stiliseeritud, kuid modelleerimine on relieefne.

F. Sannamees esineb kuue tootega, graniidis, marmoris, puus, kipsis ja pronksis. Neist küpssem teos on vanamehe pää (55), graniidis. Modelleeritud on hästi; pind on viimistletud, jättes üldmulje võrreldes Koort'iga vähem graniitseks. Tehnilisest küpsusest tunnistavad veel lapse pääd puus ja marmoris. Huvitavad on kipsportreed. Neist õnnestunum tundub hr. J. Jaik'i oma. Skulptuuris esinevad veel „Pallase“ õpilased A. Halliste, V. Horn, V. Ius ja M. Lind, kellest veel raske kõnelda väljapanud üksikute teoste järele, mis ainult modelleerimisoskusest tunnistust annavad.

Minnes üle maali juure, on see ala, nagu nimetasin, võrdlemisi vähe esitatud. Teistest ületõusva tähelepanu omavad siin kaks: V. Ormisson olümaalne ja A. Vabbe akvarellis. Esimene mõjub oma värvilise magususe ja kompositsioonide suurusega, viimane seevastu akvarelli peenartistliku valitsemise, isikupärase sarmi ja kompositsiooni meisterlikkusega, mis tõstayad viimase kaugele üle esimesest.

A. Vabbe esituse paremiku moodustab rida akvarellidele Pariisi ainetel. Vabbe on meie kunstnikkudest, kes ilmselt kajastab moodsaid vormiotsimisi ja ka saavutusi. Kuid tema kunst on ikkagi isikupärane, stiilide maneeridele mitte kopeerivalt alluv. Teda ei saa ühegi kon-

A. Koort.

Pää (graniit).

E. Viiralt.

Tuschjoonistus.

ventionsaalse stiili seisukohalt vaadelda. Läbi lööb kunstniku loov vaim — ja see on A. Vabbe suurus.

Ta kunstiilm on isegi kaunis püüdnud, võttes artistlik, kalduv joonte ja toonide mängu, stiliseeriv, tihti dekoratiivne, meelelaadilt kerge, sisult siluetne — kuid see, mis ta on ja kus ta on, on eht, on kunst.

Kunstnik näiliselt usaldab end — tahaks öelda: kunstnik isoleerub, vaatab ülevalt. Seepärast näeb ta elu asemel rohkem kabareed, liikumise asemel selle abstraktset rütmi. Ja see on kunstniku ande nõrgemaks pooleks.

Akvarellidest suggestiivsemad on „Seine“ ja „St. Jaqueres'i torn“. Hoopis nõrgem tundub „Arlekiin“ (71), dekoratiivset mõjuv. Hääd on sullejoonistused, viskendilise ilmega.

Välja on pandud ka E. Toller'i „Hinkemanni“ dekoratsioonikavandid, mis oma värvi toonilt ja säädeliduses üleni huvitavad.

V. Ormisson esitab neli teost õlimaalis. Kunstnikul on lopsakas värvikäsitlus, milles palju helevust. Seega ja ainult seega valdab ta vaateleia. Kompositsioon on leidlikkusetu, pind täidetakse ilmsema kontrastisiooniga, kuid värvide värskus ja ka maitsekus ei jäta soovida. Parim on nature morte. Oma teoste suuruse ja värvide helevustatud tundelikkuse tõttu omab Ormisson käesoleval näitusel tunnustatud kohta.

E. Kutsari (õpilane) ja S. Bülovi maalid on nõrgad ja õpilaslikult hõredad.

A. Vabbe.

Kabaree stseen (akvarell).

J. Muks.

Portree (õli).

Joonistus (portreemaal, graafika, illustratsioonid) on rikkalik. Siin tõuseb esile N. Triik portreedega õlis. Triiki pintsli tõmme on tugev, julge ja selge. Nii joonistus kui värv on karakterseid. Kui pr. A. S. portree (64), vanem teos on värvikäsitusest värskem, naervam, tagasein dekoratiivne, siis on uuemad teosed, eriti G. J. portree (62) tasakaalulise küpsuse ja lihtsusega edasi antud.

Triik käesoleval näitusel ei mõju uudsusega, erilise lisaga, mis temalt varem nähtud. On antud kunstniku küpselt tasapinnalt paar uut teost.

E. Viiralti väljapanekud täidavad ligikaudu ühe toa. Mis ta graafikas uudsuseks, on võrrelduvalt tehnikas tooteid, milliseid temalt varem näinud pole. Nii on siis laienenud tehnilise käsituse ala.

Pintslijoonistusi „Sookaelte“ illustratsioonidega, siin võivad ehk arvatakse lahku minna, ei pea üleni õnnestatuiks. Hääl on hauakaevamine, kuid näiteks jõestseen kahe venna vahel tüdruku pärast oleks liig stiliseeritud. Ja üldse, Viiraltil on suur tehnika, ta loob ka kohati ainult seega. Siis saabub hõredus. Pilt on hääl, kuid omegi ei suggereeri see. Viiraltil on suur anne, kuid sel on mitmed avaldusviisid, ei ole veel saavutatud ainuühtsust, sisemiselt täidetud ja väristav avalduse jooneline vahend. Kuid siin — mõjuvad aastad.

J. Paap („Pallase“ õpilane) esineb graafikaga ja kaunis töötavalt. Parema annud oli ta käesoleval korral kivitrükis, graafikas annab tunda maneerlikku võtet.

A. Bergmann on pannud välja kaks kriitjoonistust ja õlis akti. Akt — käsitus võttelt omataoline, küps. Kriitaktides samane käsitus mõjub juba eemaletõukavalt. Ebaõnnestunud on Haarmanni või kellegi sarnase kujutus. Aine on võetud iseendast väga erutav — mehe ees laual tükkideks raiutud naise surnukeha. Kriitmaal jätab aga üleni maneerliku mulje, millisest käsitusest üle peab saama.

A. Jansen on pannud välja autoportree õlis, vanem teos. Lähiviimises muljeline ja hääl.

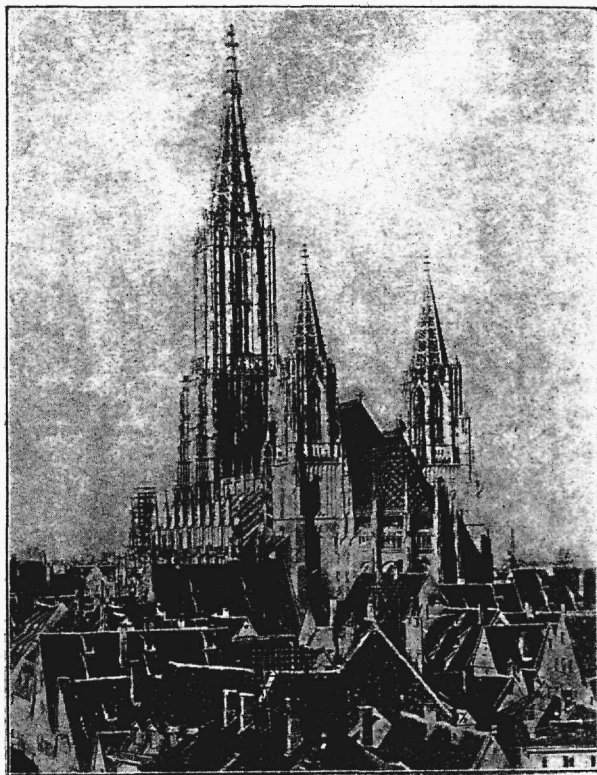
J. Mukšist („Pallase“ õpilane) nähtavasti saabub paljulubav portretist. Välja pannud on ta üle kümne teose, ainult paar mitte portreed. Imes on tabatud rahulikkus, asjalik tõsidus, mis kohati kaldub kuivusse. Värv toon otsimatu — kõigiti kaldub realismi, õigem külarrealismi.

Nimetaksin veel A. Grineffi kriitjoonistusi, A. Põllusaare sõoportreed, P. Tumma agraafilist toodet, mis käsitusviisilt minevikku kuulub.

O. Krusten esineb karrikatuuridega. On pilget, on maitset — labane Krusten ei ole, ja on ka huumoriori. Viimast vast kõige enam. Vaatad ja naerad.

Cr. Mark on esitanud „adresse“, mis tunnistavad maitsekat kunstikäsitööd.

Ja seega oleks loetletud kõik väljapanekud ja väljapanekud. Kokkuvõttes — näitus esitab küpseid töid, kuigi keskmine tasapind pole eriliselt kõrge. Ilme ei ole katsetav, kuigi on otsiv. Töötatakse isikupärastel tunnetustel ja vormikäsitustel. Enamik loob ennem tuntud inertsiinoinil, täienedes ja varieerudes. J. P. e. t.

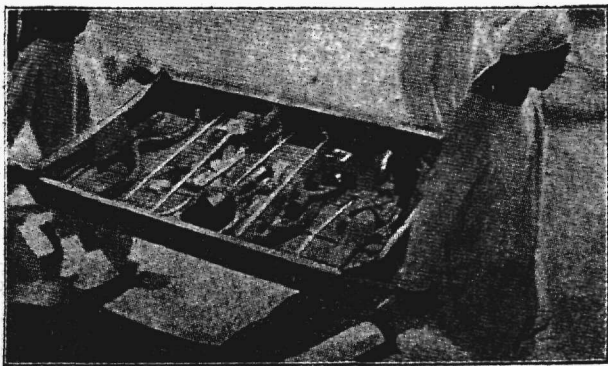
Ulm linna katedraal.

Suurepärane keskaja ehitus Saksamaal, mille platsil iga aasta suurt aastalaata peetakse. Nüüd tahab linnavalitsus platsi suurte kaubamajadega üle ehitada. Linnakodanikud aga on suures enamuses oma platsi ja oma laada poolehoidjad.

Tut-ankh-Amoni haa lahtikaevamistel.

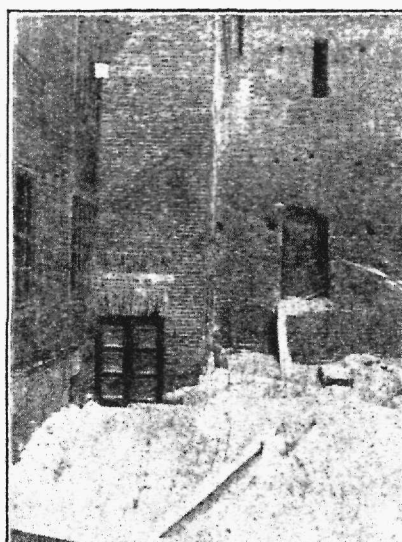
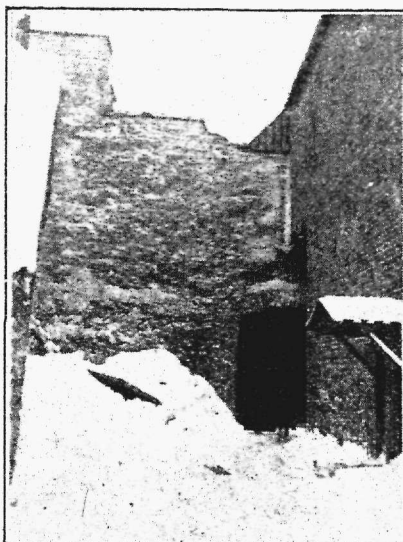
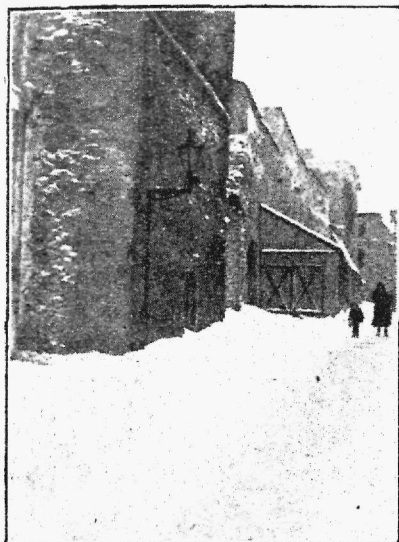

Avause läve, millest algav maa-alune käik viib kuningakambri.

„Kä“ ruumist välja toodud usulised ja kombelised tarberiidid kantakse ära.

Tallinna ilu.

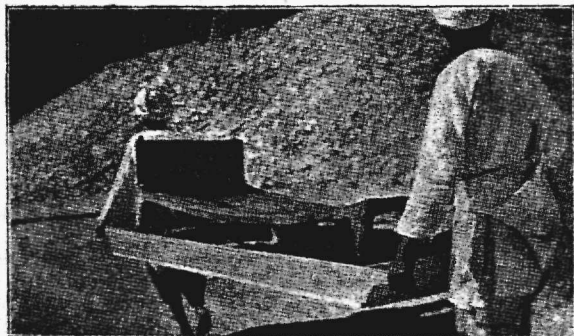
Tallinna konservatooriumi sissekäik Müürivahe tänavalt, paraaduks ja hoovipäälne.

Päälinna sinfoniaorkestri

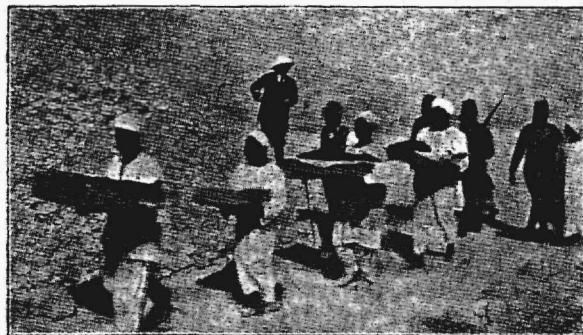
vajadust on viimasel ajal jälle ajakirjanduses rõhutatud. On isegi räägitud riikliku sinfoniaorkestri asutamisest Lääne-Euroopa eeskujul. Ning vastavalt poolt on esitatud haridusministeeriumile 77-liikmelise riikliku orkestri elluviimise ja korraldamise projekt. Muidugi ei saa viimane lahendada igivana probleemi: kuidas rahuldada mõlemat: Tallinnat ja Tartut. Sest kui 77 orkestrandist Tartu jääks 23, siis peaks Tallinn leppima 54. Ja tuleb veel kombineerida nii, et mõnikord esineb orkester Tartus, aga mõnikord Tallinnas. On nähtud ette isegi, et iga inimene puhkust vajab. Seegi on võimalik, sest 77 (miks just niisugune imefik number?) on küllalt suur arv ja kui oletame, et 77 20 puhkavad, siis mängivad 57 ikka edasi. (Kas Tallinnas või Tartus, või mõlemis korraga — sest on siis juba veidi raskem aru saada). Tekib siis ainult üks väike hirm: mis teha, kui Tartu arvuteadlased leiavad, et 77 poolitub suurema õigusega $38\frac{1}{2} + 38\frac{1}{2}$ kui 54 ja 23. Sest ega see nii tähtis ole kui palju Tallinnas või Tartus elanikke — Tartu on ju ometi ülikoolilinn. Tartu on intelligentsi koondumiskoht ning just intelligents vajab muusikalist kultuuri ja kultuurilist muusikat. Muidugi võib juhtuda, et järgnevad linnad, Narvaga eesotsas, ka protesti tõstavad: et miks neid on parandusest ilma jäetud! — aga see ei tule kaalumisele, sest Narvas pole ülikooli ega 100.000 elanikku.

Tõesti, Tallinna „Draamateatri“ näitlejaskond on ühinedes „Vanemuisega“ mõtted liikvele kihutanud ja järeleaimajaid leidnud. Ehkki „Draamateatri“ pulm habemiku „Vanemuisega“ pisarate tähe all sündis, polnud midagi parata: ajad on rasked; romantiise abielu ajajärk on möödunud ja kaasavara küsimus tähtsaks saanud. Et teeme — lõhkegi süda valust — sinfonia asjus analoogiline kombinatsioon ja arname Tartule, mis Tartu kohus ja Tallinnale, mis Tallinna õigus...

Aga eks ju igas projektis leidu vigu. Milleks kurjustada? Ja ega see kõik siis lõpulikult halb olegi. Ainult üht hoopis väikest soovi julgeksin siiski veel avaldada. Oleks kena, kui projektide sõelumise juures ka nende tagasihoidlikku arvamist kuulda võetaks, kes selle (nähtavasti) rändava orkestri moodustavad: muusikategelaste arvamist. Sest iga orkester, sinfoniaorkester samuti, koosneb üksikuist instrumentalistest. Viimased on: mõned Tallinna konservatooriumi õpetajad, mõned sama konservatooriumi õpilased jne. Ja viimaks ehk kujuneb asi nüüd nii, et vahetevahel tuleb, olenedes sinfonia rändavast iseloomust, Tallinna konservatoorium Tartu üle viia ja vastupidi — Tartu muusikakool Tallinna Müürivahe tänava veere paigutada. Riikliku sinfoniaorkestri idee on ju ilus ning ega Tartu ja Tallinna sõbralik läbisaaminegi lahtust vääri, kuid, härrad projektide valmistajad, pühendage ka muusikategelasi nendesse ja arvestage sel puhul ka nendegi soovidega, mida seni veel tehtud pole. E.

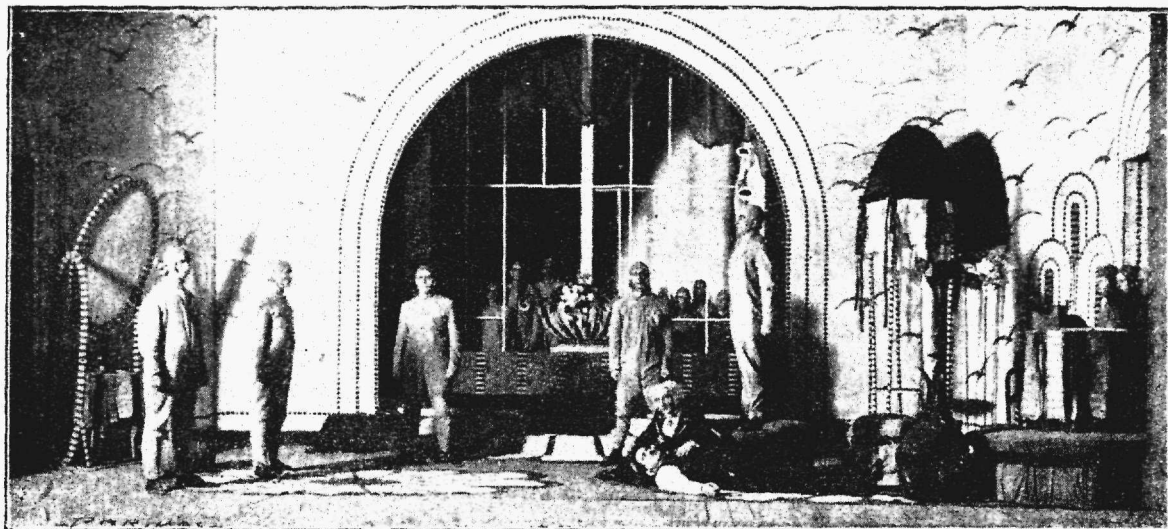

On välja toodud üks kuninglik puhkease.

Protsessioon vähemate väärtasjadega.

TEAATER.

„R. U. R.“ etenduse eelviimane vaatus. — Robotid hävitavad viimsed inimesed.

„Estonia“ teater, Karel Capek: R. U. R.

(Rossumi Universaal Robotid).

Näitejuht Hilda Gleser. Dekoraator Aleks. Tuurand.

Esimene tshehhi autori draama eesti näitelaval, ja tervitetavalt mitte tshehhi rahvuslike, vaid üldinimlike probleemidega. Käsitel on nimelt tehnika ja tsivilisatsiooni ning inimkonna õnne vahekord — sümbolise nähtavasti ka oleviku sotsiaalsed probleemid.

„Estonia“ teatribüroo armust see tükk on reklameerit ajalehis koguni antikommunistlikuks (võitlevat massi võimuhaaramise vastu), kuid nii kaugeid oletusi võivad lugeda sest draamast ainult absoluudistund poliitikamehed (muide, samase eduga ka vastupidist). Loodame, et näitejuhil ei ole tegemist bürooteadete, ning seepärast lavastuse juure jäädes loobun viimaseist.

„R. U. R.“ pakub võrratult aineid lavastajale ja dekoraatorile — ja just neile kahele. Üksikutele näitlejale juba märksa vähem. Kogu „R. U. R.“ õnnestumine või äpardumine on lavastaja ja dekoraatori ühistöö tulemusist. Ei ole palju dikteerit, vaid jäet suured vabadused loomiseks. Kahtlematta pakub fantastiline tulevikudraama suuremaid võimalusi fantaasiaväljendusiks kui mingi oleyjku miljöödraama, milliseid tavaliselt etendatakse — seega otse fantaasia küpsuseks näitejuhile, eriti veel algajale sel alal, nagu on pr. Gleser.

See draama on värske ja aktuaalne oma ideelt, kuid liiga järjekindla arenemisega, pisut Hegmaatilisega, esineb palju meeleolutsemist ja korduvusi, mis teeb tüki liiga pikaliseks. Ja käripimisedki (neid oli rohkesti) ei jõua muuta arengut küllalt intensiivseks. Kuid mis köidab alati pikkadegi vaatuste juures, on draama põrätav vaim. Pisut segav tükkis on ka kaks keskkohta: väljasureva inimkonna traagika (lõpeb kolmanda vaatusega), ja uus inimkonna, robotite, traagika lahendamise — neljas vaatus. Seega küllalt palju ülesandeid näitejuhile.

Hilda Gleser oma lavastuses oli taband hästi kaks ilma: inimlike ja kunstlike robotite masinlike. Reaalelu seisukohalt võidakse ju küsida, miks robotid ei olnud täpsed inimese koopiad — ent kogu tükil poleks ju pinda müüdisaja reaalelupinnal. Robotite iga li-

gutus ja hääldamine oli masinlik järskus, direktorite oma — kehastet asjalikkus.

Vana ilma sümbolina liikus amm Nana, vahemisenä tüübina Helene Glory. Kuna inimesed olid varustet individuaaljoontega (ka kapitaliseerund direktorid), siis robot-masinaid olid üksikute koopiad, ainult lõpupoole omandades ikka enam inimese jooni, nad hakkasid omandama ka individuaalseid omadusi, vähemasti robotite erisort. Lavastaja töö oli huvitav ja tulemusrikas. Ta näitas jällegi, kuivõrra huvitavust annab juure loobumine igapäevase reaalelu kopeerimisest, mida ei väsi nõudmast praegugi mõni Tartu arvustaja.

Dekoraator Tuurand oli annud palju nauditavat. Hr. Tuurandj tulekuga „Estonia“ laval võib näha eriti häid valguseffekte. Just „R. U. R.“ viimases vaatuses avanes sel alal rohkesti võimalusi. II ja III vaatuse luksuslik tuba oli huvitav, I vaatuse dekoratsioon ehk pisut „Gaasi“ dekoratsiooni mõju all. Neljanda vaatuse dekoratsiooni oleksin tahtnud näha vähem meeleolutsevate, ehkki see võis olla kokkukõlas võrdlemisi tüürlise tegevusega.

Üksikuist näitlejast väärivad tähelepanu eestkäit direktorid. Ants Lauter — Harry Domin, R. U. R. peadirektor — oli seekord erilisel värske mänguga ning unustas oma tihti tarvitatava põhikuju, luues hoopis uut. Albert Üksip — insener Fabry — üldiselt ei loo uusi kujusid; siin ta võib sobida, kuid oma shabloonlike kude shestide ja hääldamisega tundub igavana. Toomas Tõndu — dr. Gall — andis individuaalse kuju ja üsna häid mängu. Sergius Lipp — dr. Hallemeier — oma tugeva keha ja hääle päale vaatamata ei tulnud küllalt mõjule, ka mitte poolkoomilises barrikaadide ehitamise üksikmärgus III vaatuses. Harry Paris — konsul Busman — löi kohati nauditava kuju, kuid üldiselt ta tundub shabloonsena. Muide, seda näitlejat ei saa varem nautida, kui ta on loobund oma võoraskeelsest edvistavast häälmisest, mis ometi kord peaks olema võimalik. Aleksander Johansonil — ehitusmeister Alquist — oli direktorite seast raskeim oisa juba viimase vaatuse tõttu. Ta võis huvitada, ta jõuetus oli sümbolne ja tarvilikki, kuid siiski IV vaatus oli liiga õnes. Puudus sisemise põhjendavus, jõud, mis oleks rahuldand.

Näitejuht mängis ise Helene Gloryt. Põhimõttelt kult ei saa pooldada näitejuhi mängu enese lavastuses, kuid nähtavasti siin sellest ei olnud suuri kaotusi. II vaatuse mäng oli hästi nauditav, ja Hilda Gleser oli taband uue kuju, mitte nii mõjuva kui tal on olnud varem — ometi küllalt korraliku. Salme Peetsoni Nana oli jõuetult loodud, ehkki ta andis huvitava kontrasti kahele poole. Roboteid kui näitejuhi masinimesi kõrvale jättes tahan peatuda vaid kahel — kõige inimlikumail: Endel Ulsti Primusel ja Marta Niiluse Helenel. Kuna esimene mainituist oli võrdlemisi üksluine, tema kõrge laulev tenor kuidagi ei tahtnud väljendada uue inimkonna loomise jõudu, siis pr. Niilus oma osaga tegi kauni evolutsiooni. Oli nauditav selle robotari sekund-sekundiline arenemine masinast naiseks. Lõpu hää mulje võlgname kindlasti pr. Niiluse kaunile mängule.

Ka robotite massid olid huvitavad, oli loodud näiteks III vaatuse lõpus robotite elav sein akna taha. IV vaatuse masinik meeleheitmine oli samuti huvitav.

E. Leino „Simo Hurt“ „Estoonias“. 4. vaatus — Simo Hurt (H. Lauter) ja Yrja Sormuinen (E. Vilmer).

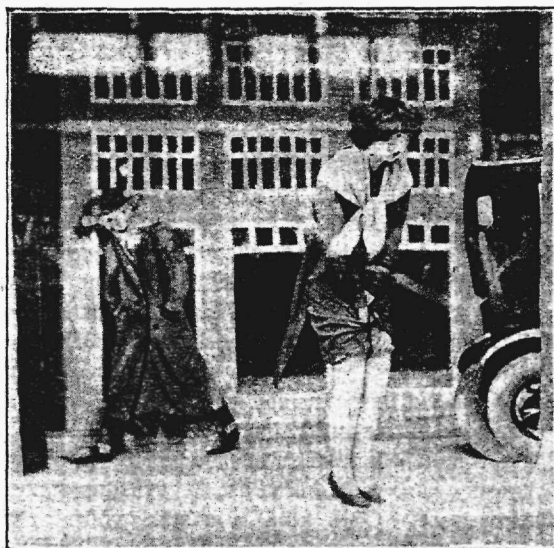

„Simo Hurda“ viimane vaatus. Põgenemise stseen.

Pärast Barri'e „Chrichton'it“ „R. U. R.“ on vääriline püsima repertuaaris — seni vist küll vähese publikuga. Kuid mõned ajalehtede teatriarvustajad, kes leiavad mahti kirjutada maskiballest vaimustavaid arvustusi, ei jõua konstateerida, et see tükk üldse on esinenud. Seda samal ajal, kui sama päevaleht jälgib hooliga Tallinna Vene teatri keskpäraseid lavastusi.

N. A.

Berliini nukkude-teatris.

Väikesed stseenid lustmängust „Tuulepuhang“.

ESIMENE MERESÕIT INDIASSE.

VASCO DA GAMA 400. SURMAPÄEVA (1525—1925) PUHUL.

„Ao'le“ kirjutanud EDG. KANT.

2

Küll püüdis Vasco da Gama siin kavalalt läbi tulla — esinedes peajasjalikult kaupmehena — ent mauride kahtlustused ja ässitused viisid varsi kokkupõrkeni. Need sundisid Gama tagasisõidule asuma.

Pikk ja vaevaline oli kojusõit. Sansibari ranniku sügavusse kadus üks suurist baleniirest ja Portugali tulid tagasi vaid kaks laeva. Needki kaotasid tormis üksteise. Väike „Berrio“ oli esimene, kes Lisboasse jõudis. Oli juba 1499. aasta september. Kaks ja pool aastat oli kestnud mereteekond Indiasse ja tagasi.

Veel teist ja kolmandat korda läks Vasco da Gama India teekonnale. Pääle seda, kui Pedro Alvarez Cabral oli Indias käinud, asus Gama 1502. aastal 20 laevaga teist korda teele. Nüüd ei läinud ta muinasjutulisele võrtsidemaale mitte enam maadeavastajana, vaid maadevallutajana. Tark, julge ja julm, inimverest hoolimatu, maadevõitmisel tagasipõrkamatu, asutas ta Portugali asumaad Sofalas, Mozambique'is ning vallutas India rannikumaa. Kui ta 13 laevaga järgmisel aastal Portugali tagasi tuli, nimetati ta krahviks ning 1524. a. koguni India asekuningaks. Sellena läks ta kolmandal korral teele. See oli ta surmasõit. Rahutu ja rändaja pidi ta võõrsil — Kotschinis 27. I. 1525. surema.

Mitmet poolt — nii tol kui praegusel ajal — ei ole Vasco da Gamat küllaldaselt tahtud hinnata. On viibatud asjaolule, et ta ei ole midagi rohkem suutnud ega sooritanud kui ta eelkäijad — Nuno Tristao, Pedro da Cintra, Diogo Cao, Bartolomeu Diaz — ning võrdlematult vähem kui Ferdinand Magalhaes või Kolumbus. Tõsi — Magalhaes ja Kolumbus löid suuri ja hulljulgeid plaane, rajasid ennekäimatuid teid, mille täideviimine nõudis võrdlematult iseseisvust ja otsusvõimet. Ent sellele vaatama, et India sõidu plaan oli enne loodud ja aastasadu hellitatud, vaatamata ka sellele, et mitmed olid enne teda püüdnud Indiani küündida, jääb ikkagi Vasco da Gama maailma suurimate pioneeride seas esimesse ritta. Tema oli ju see, kes avastas merd kaudu India, sooritas varemalt läbiviimatu teekonna! Kõnelemata sellest geograafiateaduslikust tähtsusest, et Gama läbi kõrvaldati India sisemere hüpootees, rääkimata sellest, et tema reisiga oli üldjoonis koostatud Aafrika kontuurkaart, oli Vasco da Gama ühtlasi hulljulge ekspeditsioonijuh, kes ei pööranud ka sääli tagasi, kus mitmed olid tee pooleli jättnud. Just viimane asjaolu on allakriipsutatav neile, kes Gamat püüavad teise klassi suuruste sekka asetada.

Püüame veidi analüütilispsühholoogiliselt Vasco da Gama isiku juures peatuda. Ta pidi käskimise suurt kunsti täielikult valdama. Ta pidi enda kõigi kaaslaste juures ka raskeimail tingimusil läbi

lööma. Tema isikust olenes ülitähtsal määral ettevõtte saavutus, tema najal seisis ja langes ekspeditsioon, tema õlul lebas terve vastutus mitte üksi suurte kulude, vaid ka tema juhtida antud meeskonna elu eest ning, mis pole sugugi väikese tähtsusega asi — ette-

Cochini kuningas sõjalevandil.

võtte au. Isiklik kartus pidi talle tundmatu mõiste olema. Kui saabus kurjeim ja raskeim kõigest olukorrist, kuj jõudis kätte surmani kurnatud osavõtjate täielik julgusepuudus ja loobudatahtmine edasisõidust, kui avaldus kaaslaste täielik moraalne kokkuvarisemine, siis pidi see juhataja autoriteedist ja kohutamatu julgusest kui läbistamatult terasemalt tagasi põrkama. Terasest ja erkudeta pidi see mees olema, nagu kõik suured ekspeditsioonijuhid. Pikil ja reisiraskeil loobumiserikkail teekonnal sigineb haigus, mida H. E. Tzschirner nimetab kultuurist eemaldumiste ja igavuse psühoosiks ning loeb kurnatuse ja üksilduspsühooside kategooriasse. Olles kuid ja aastaid võõral, võõrastevastuvõimatul maal, lasub igasse ekspeditsiooni-osalisse ärritus ja vaenulikkus iga teise vastu, mis võib igasugusest mõõdust üle kasvada. Kombeliselt tõsised

inimesed muutuvad pahuraks. Iga sõna — ka sõbralikuimat — tõlgitsetakse igaveses mugavuselageduses ja tühjal meresõidul halvaks-panevalt. Ei kõnelda üks-teisega, ollakse „vihane“ ja lõppeks saabub olukord, kus valitseb kõigi peidetud vihavaen kõige vastu, parteil partei vastu, valmib ja kogub õhku tormielektrit, mis ootab vaid lahtipuhkemist, et ekspeditsioonile häbirikast otsa teha. Nagu suur masside ohjaja end harva hulkadele näitab, nii peab ka suure ekspeditsiooni juhataja end äärmise endadistsipliiniga teistest üle ja eemal hoidma, et tarvilikul juhusel kõige hoodimatusega takistamatult hävitada juba iga mässukatse alge. Kes aga seltsimehelikult ühetaoliselt osavõtjatega läbi käib ning sageli liig inimlik on, kaotab paratamatult suure osa oma autoriteedist. See on kogemus, mille tänapäevalgi paljud juhtival kohal seisjad oma elu mitmesuguseil aladel läbi elavad.

Arusaadavalt ei ole kõik ülalootetud omadused igapäevane nähtus, vaid eeldavad teatud määral teistest pääajagu kõrgemal seisvat isikut, kes on päälegi valmis ohverdama oma elu ja tervist ning tahab seda lugematuid kordi mängu panna. Sellane kange mere-mehe ja ekspeditsioonijuht oli kahtlemata Vasco da Gama. Raske ei ole teda Portugali suurima luuletaja Camoes'i ilmakuulsate „Lusiaadide“ keskuskujuna ära tunda. Camoes, kes isiklikult käis Indias ja elas raske reisi ning hulga reisi juhtumusi üle, on suutnud kindlasti väärakamalt kui mõned arvustajad hinnata India mereteed leidjat ning Portugali riigivõimu levitajat Vasco da Gamat.

Vasco da Gama ei olnud ainuke tolleaegne Portugali koloniaaltegelane. Temale järgnes suur sõdur ja riigimees, kes koloniaalpoliitikuna Gamast kahtlemata kõrgemal seisis. See oli Alfonso d'Albuquerque, mees, kes võitis Portugalile Goa, Ceyloni, Ormuzi, Malakka, vallutas India.

Portugal oli kaugemale küündinud, kaugemale kui tal oli inimesi ja valitsejatenatuure, kes oleksid suutnud Tordesilla rahulepinguga temale määratud poolkera ohjata. Ent sellele vaatamata tungiti edasi, Siamini, Birmani, Sumatrani, Kantonit laheni, Molukkideni ja 1520. a. jõudis Portugali saadik Joao Marinolo Pekingi. 1542. küüniiti Jaapanini. Portugal oli oma imavaltluse haripunkti saavutanud.

Maailma näitelavale asuvad ikka kindlama jalaga hollandlased ja inglased. Võitluses mauridega langeb Alcassari all 1578. kuningas Sebastiao. 17. sajangul kaotab Portugal India inglastele, Malai saarestiku Hollandile. Portugali suurus oli kadunud. Jäädavalt.

Igapäev visatakse Magdalenastid kividega surnuks, ainult kalliskividega. Carlton.

Naine armastab ainult üht meest, aga annab talle mitu nime. Carlton.

Jäi järele vaid mineviku kuulsus ja langenu au, kes kord on teistest kõrgemale tõusnud.

Need eurooplased, kes 15. sajangu lõpul merd kaudu Indiassa tungisid, andsid oma võimuvallitsuse teisele Euroopa rahvale — inglastele — üle, ja tänini on India jäänud Euroopa vasalliks. maaks, kust udune Albioon endale elujõudu imeb. Ent sellele vaatamata on Läänemaa kultuur India kultuurist tagasi pörganud. Tõuseb küsimus: miks?

India kultuur on palavvöö kultuur. Seda kultuuri kandev maa on troopikamaa, olgugi mitte troopiline metsamaa, kuid ikkagi troopiline savanni ja stepimaa. Erandatud troopilised mägimaad on India ainuke troopiline kultuur. Ja ta omapäraseid iseloomu jooni selgitavad parimalt palavvöö ilmastu mõjuavaldused ning troopikute loodus. Olgugi, et see üksikasjus rohkem tundub kui end täpsalt tõestada laseb. Ta ilme teatud pehmus, ühendatud kalduvusega ülikülluse, aga ka julmuse poole, ärapäordumine tõelikkusest ja tõelikkuse teadusist metafüüsilisile spekulatsioonile ning majanduslikul alal tegutsemise väike ettevõtlikkus ja energia tuletavad pääasjalikult troopikaelu kahest suurest põhitõest: äraelamise kergusest ning üllivõimsa looduse olenevusest. On iseloomulik ja allakriipsutatav, et India kultuuri suurimad saavutused on usundi ning metafüüsika vallas. Kuuluvad ju maailma kõrgeimate religioonide sekka nii braamanism, mis hinduismina vast-sündinud, kui ka buddism, mis, olgugi Indias võrsunud, säält rohkem levinud kui ise juuri ajanud.

India kultuurikond vaatab praegugi veel (mainitagu vaid Rabindranath Tagore'i!) teatud tagasihoidlikkusega Läänemaa pääle ja on seda ka minevikus teinud. India ei ole mingisuguseid ponnistusi omalt poolt teinud, et Läänemaaga ühendusse astuda, veel vähem, et Läänemaale mereteed otsida. Sest nii kõrgeandelised kui ka vanad aarialased — hindud — mitmes teadusharus, kunstis, usundis ja filosoofias ei ole olnud, ei ole neid Läänemal hinnatud väärtused, tunnetused ja püüded — ettevõtlikkus, individualism ja tehnilised ning materiaalsed kalduvused kunagi võlunud. Sellest tuletub nagu iseendast järeldus, miks ookeanilise parasvöö-kultuuriline Läänemaa pidi avastama troopikakultuurilise India ning miks viimasest on euroopalik kultuur tänapäevani tagasi peegeldunud. See seletab ka, miks Lääne-Euroopa riigid võivad tänapäeval pidutseda oma kultuurkonna suure pioneeri Vasco da Gama mälestuspäeva, ja miks Indias veel seni Püha Gangese jõe kaldaid täidavad lugematud tuhanded usurändajad, et oma patte jumaliku jõe voogudes lumastada.

Igapäevases elus ei nõuta mitte kanalt, vaid kukelt kuldmunade munemist. Carlton.

Nooruse andidest ja ehetest on kõige kiiremad kaduma, unistused ja kõige viimsem suurema lootus. Villiam Speth.

MÕNDASUGUST.

Missuguseid maa-alasid tsiviliseeritud ilm veel ei tunne?

Äärmiselt uudishimulik ja ahne inimsugu, kes tahab kõike teada ja kõike omandada, on püüdnud tungida meie maakera viimastesse kolgastesse, on osa neid läbi uurinud ja uusi maa-alasid ühte või teist viisi püüdnud kasutada.

Kuid sest hoolimata on praegu olemas suuri maa-alasid, kuhu tsiviliseeritud inimese jalg pole puutunud ja mis ka lähema aastakümne jooksul veel jäävad tundmatuks maiks. Kõlab uskumatuna, kui geograafid tõendavad, et vähemalt üks kolmandik kogu maakera kuiva pinda on seisnud seni läbi uurimata.

Tundmatute maade geograafiline uurimine, mis ilmasõja ajal soiku jäi, on uuesti täies hoos alanud. Opetlaste keskel on liikumas mõte, et kõik seni tundmatud maad tuleks lähema kahe aastakümne jooksul läbi uurida. See on võimalik ainult siis, kui geograafilisteks uurimisreisideks hakatakse tarvitama lennumasinaid.

Senised uurimisreisid olid seotud suurte hädaohutudega ja kestsid harilikult kaua, kuna edasilükkumine elanikkudest tühjades maakohdades oli väga raske.

Enne aga, kui lennumasinaid geograafilistel uurimisreisidel edukalt saab kasuta-

Kõige ilusamate kehavormidega tantsijanna.

Mingisugustel võistlustel New-York'is, millest osa võttis umbes 35.000 naistantsijat, tunnistas auhiud plastilisemate kehavormide eest 16 aastasele tantsijannale neiu Beer'ile.

* Ameeriklane Teodulo Valencuelo Los Angelost. Kõige kaalukam mees maailmas, kaalub 372½ kigr.

da, tuleb lahendada mõnigi keeruline probleem. Tingimata tuleb leida abinõu, mis ära hoiaks lennuki mootorikinnikülmamise polaarmaades ja puuosade lõhkemise troopikamaade kuumas ja kuivas kliimas. Kui need küsimused tehniliselt lahendatud, muutub tundmatute maade uurimine tuntuvalt kergemaks.

1860. aastal oli maailmakaardile kantud üldse 25 miljoni ruutmiili maad, mis enam-vähem olid juba tuttavat. 1916. aastaks suurenes tuntud maade hulk 37½ miljoni ruutmiilini.

Kogu maakera pind, põhja- ja lõunakaared kokku arvatud, on üldse 60 miljoni ruutmiili.

Praegu on kohad, kuhu tsiviliseeritud inimene pole pääsenud ja mille iseäraldustist õpetlastel veel mingisuguseid usaldusväärilisi andmeid ei ole, järgmised: suurem osa Gobi kõrbest, Afganistani, Sudanis maakonnad Sinise Niluse ülemisel jooksul, Ugandas ja Tripolis. Lõuna-Aasias on täiesti läbi uurimata suured maa-alad. Lõuna-Araabias on 600.000 ruutmiililine maa-ala tsiviliseeritud inimesele täiesti tundmatu, samuti on tundmatud ka suured maa-alad Lõuna-Ameerikas.

Seni on Himalaja mäeharjad uurijaile jäänud nõutud riigiks, kuhu juurepääs on olnud võimatu. Ohulaevade abil loodetakse ka seegi maa-ala läbi uurida.

Päälle kõige selle on ikka veel allesbeidmata põhjanaba ja säätsed määratusuured maa-alad. Senised uurimisreisid sinna on tõendanud, et põhjanaba piirkonnas leiduvad määratumad toodusvarandused

* Ameeriklanna Katarina Linden, võitis auhinna kõige pikemate juuste eest maailmas.

kivisöe ja metallide näol. See on tõstnud huvi põhjanaba uurimisreiside vastu, kuigi praegu pole võimalusi nimetatud loodusvarade kasutamiseks.

Edaspidised uurimisreisid põhjanabale korraldatakse kahtlemata lennumasinatel. Sel viisil tahtis tuntud polaarmaade uurija Amundsen möödnud suvel põhjanabale sõita, kuid mitmel põhjusel jäi sõit teostamata. Müüdi tehakse sellekohane katse lähemal aastal ülesti.—ste.

Kehalligete ja -organide asendamine.

Mõte puuduvaid, kaotatud või haigeid kehaosi löukustel asendada ulatab juba kaugele minevikku. Aga alles musimaegne aseptiline*) haavakäsitlus, mis haava- ja iguste pisilaste loomu äratundmisega mõjuvat võistlusabinõud leidis, tõi meid unistustemaalt töölikkusele. Nii on viimasel aastasajal piltliku (plastilise) kirurgia uhke hoone tekkinud.

Aseosa peab elama, edasi arenema ja tegevusvõimeline olema; tal peab seega vereringjooks olema. Kõige lihtsamini on see saavutatav, kui ta ühe ja sama keha küljest võetud ja puuduvale kohale üleasetamisel kude-riiba läbi vana kohaga orgaanilisse ühendusse jääb. Selles ribas asetsevate vererakude läbi on omalt kohalt äravõetud kehaosa uues paigas esiotsa verrega ja toiduga varustatud. Kuid varsi kindlustavad uuest paigast sissetungijad uued vererakused ja elutsemise, ja riba kõrvaldamiseks pole enam mingid takistusi. Sarnast käsitamisviisi nimetatakse paikamisplastikaks.

Peaala pakub siin välimine nahk. Selle normaalsel liikuvus ja rikkalikkus lubab äravõetud koha lihtsalt kinni õmmelda. On näiteks nahk kuskilt rikutud, siis eemaldatakse see ja asendatakse ta paigaga rinnalt või kohult. — On näiteks mehe pealmine huul mõnesuguse vea tagajärjel kaotsi läinud, siis kannab paikamisplastika peanahast tüki asendamisega isegi edasiste vurrude eest hoolt; samal teel on ka ripsmed asendatavad. Ning isegi sarnastel õnnetujuhtumistel, kus sõja tagajärjel lõug või alumine lõualuu purustatud, läheb korda hirmsat viga kaelalt või rinnalt paikamisplastikaga kõrvaldada; uues nahas asetseb isegi hästi funktsioneeruv, hammastega varustatud kunstlik lõualuu.

Võidukäiku pühitseb paikamisplastika ninade asendamisel ja parandamisel. Mitte ainult üksikud ninasoad, vaid ka terved ninad võib sel teel uued panna. Tavaliselt nahaosa — milleks kõige sagedamini käevarrelt paigad võetakse — muretsemise järele algab normaalsel nina saavutamiseks kunstlik vormimine. Lõpuks asetatakse sellesse soodsalt vormitud kondi- või elevandiluu-tükikesed ninaluuna. Samamoodi asendatakse ka sõrmed jne.

Paikamisplastika seisab, nagu mainitud, paikamises vaid paigatavat ja paikajat kohti ühendava kuderibaga, kuid arstiteadus tunneb ka teatud kudede ühest kohast teise paigutamist ilma ühendava ribata. Sel juhtumisel asetatakse kehast lahutatud asemik lihtsalt soovitud kohta; sääl ta kohaneb ja muutub keha üheks elavaks osaks. Sarnast käsitamist kutsutakse kudede vahaks üleasetamiseks. See on aga võimalik ainult sarnaste kudede, millel „üleelamisvõimlus“, s. t., mis ka pärast kehast lahutamist endid niikaua suudavad toita, kuni uuest kohast sissetungivad vererakused lõpuliku toitmise oma päale võtavad. Sarnased kuded on: inimest kattev nahk, rasvakud, kondinahk ja kondiüdi. Nii kaetakse kõiksugu sündimismärgid, „tulekahjuplekid“ jne. näol uue naha vabal üleasetamisel.

Laialdane on ka tegevusala kontide vabal üle-

asetamisel. Kui näiteks mõnesugusel põhjusel päalmisest käevarrekondist peab suure osa kõrvaldama, siis on vaja ainult sääreluust võetud tükk — ühes kondinahaga — sinna asemele asetada. Käsi mitte ainult ei saa terveks, vaid luum omab ajajooksul isegi käeluu kuju. Samuti on ka liigendeid ühes soontega edukalt üle asetatud.

Rasvakude üleasetamisega on sisselangenud ja lohus haavaarme ning nahakohti tõstetud. Isegi õnneliku juhuse läbi võimaldus puuduvat naise rinda ta seljal asuva rasvakasvaga asendada. — Üleasetatud rasvakude ning kiudliha tarvitatakse ka liigendite terendamisel. Plastiline kirurgia eraldab võõritikasvanud liigendid, annab neile põitli, raspli ja viili abil normaalse kuju ning takistab üleasetatud rasvakude või kiudliha-paikade liigendite vahele asetamisega nende kokkukasvamist. Ja tublil hoolekandel kasvabki uus terve liigend. — Ka künnapuuvigu võib künnapuul vaba üleasetamisega parandada. Kuid ainult mõningail juhtumisel on sõrmede normaallikuvus sellega saavutatud.

Ja need õnnetud, kes hapete või põletavate ainete joomisega oma söögikõri kaotanud, ei tarvitse enam endist troostita elu kõhu kaudu toitmise läbi elada. Moodne kirurg paneb neile uue söögikõri peensoolikast.

Kuid sel üleasetusel on ka oma piirid plastilises kirurgias. Närvide süsteem pole üleasetatav — seega on ka elava silmamuna asendamine võimatu. Ka lihaste kuded surevad üleasetamisel ning halvatusjuhtumused pole sel teel arstitavad. Kuid siin on siiski mõningaid tulemusi annud lihaste ja künnapuude elustamine. Korrasoleva, oma tegevuses vähem tähtsa või ka dopelt kasvanud lihast halvatud, kuid tähtsa lihase künnapuutsaga ühendades võib terve lihase tegevus haige päälle üle kanduda ja see jälle tegutsema hakata. Nii on ka närvidega talitatud, mil samad tagajärjed. — Siis on veel üleasetamatud näärmeorganid (neerud jne.). Neeruhaigete uut neeru asetada on lootuseta.

Seevastu on aga vere üleasetamine viimastel aastatel õige sagedane ja seeläbi päästetakse palju elusid.

Lõpuks paar sõna ka kosmeetilisest kirurgiast, mis mitte ükski puuduvat ei asenda, vaid ka konarlisi silbi ja ümber vormib. Opereeriv kosmeetika kui niisugune alub juba esteetika küsimusele, kuid teda tuleb ka kui hingelist tervendajat tervitada.

D. C. Axhausen'i aridmetel — op.

Merekasvude praktiline tähtsus.

Merekasvude kasutamine keemilises tööstuses oli juba mõne aja eest tuntud; hoogu andis nende ümber- töötamisele ilmasõda, mis nõudis määratumat arvu arstirohte, mis merikasvudest saadakse.

Merekasvude ümber- töötamisel saadakse uuemal ajal kiuainet, rasvasid, arstimisvahendeid ja mererohtudes palju leiduvaist söevetest alkoholi. 100 kilogrammi kuivatatud mererohtu annab 12 liitrit puhast alkoholi.

Idamaade rahvad kasutavad juba vanast ajast saadik mererohtusid toiduainena, mis riisi ja kalade kõrval aukohal seisab. Jaapanis on merikasvude ümber- töötamiseks eeskujulik tööstus asutatud. Merekasve ei piilita mitte ainult merest, vaid neid külvatakse rannaäärseis madalal kohtades tuhandete hektarite viisi. Veekasve tarvitatakse toiduks ka Hispaanias ja Islandi saarel.

Päale toivate olluste on merikasvudes suurel määral arstirohte. Näiteks on Jaapanis süüfilisehaigeks jäämised õige kerged ja mööduvad ruttu, sest rahvas tarvitab toiduks merikasve, mis suurel hulgal ioodi sisaldavad. Mererohtu ümber- töötamisel järelejäanud ained on tuntud väga häa põlluväetisena, kuna nad sisaldavad suurel määral fosvaate.

—ste.

Vastutav toimetaja E. Raudsepp.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

*) Pisilasvaba.

Eesti
Väliskaubanduse Pank
Aktsiaselts.

TALLINN, Kinga tän. nr. 1.

Kõnetraadid: 2-26 ja 31-01.

Telegr. aadress: „VALUTA“.

Pank võtab raha hoiule, makstes $7\frac{1}{2}$ — 12% ,
annab välja laenusid ja toimetab kõiksugu
- pangaoperatsioone sise- ja väljamaal. -

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Asut. 1907. a.

Tallinnas, Suur Karja tän. 23. :: Telegr. aadr.: Krediitbank.

Kõnetr.: üldine 4-36; juhatus 12-49; kauba jaosk. 19-64.

OSAKONNAD HAAPSALUS JA NÖMMEL.

Pank toimetab kõiksugu panga-
operatsioone sise- ja väljamaal.

JUHATUS.

Tallinna Aktsiapank

Tallinn (Eesti), Vene tän. 8. Telef. 11-85

Telegr.-aadr.: AKTOBANK.

Aktsiakapital: 30.000.000.—

Pank toimetab kõiki panga-
operatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamais linnades nii sise- kui
väljamaal.

EESTIMAA TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE PANK

Pääpank Tallinnas, S. Karja tän. 7.

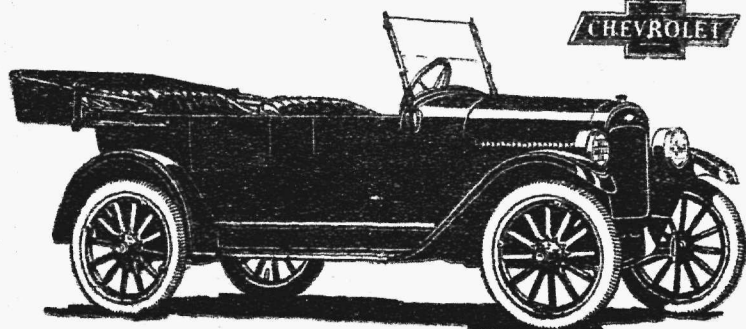
Osakonnad: Haapsalus, Pärnus,
Tartus, Narvas, Valgas ja Viljandis.

Aktsia-kapital Emk. 200.000.000

Tagavarakapital „ 100.000.000

Telegrammi-aadress: «INDUSTRIEBANK»

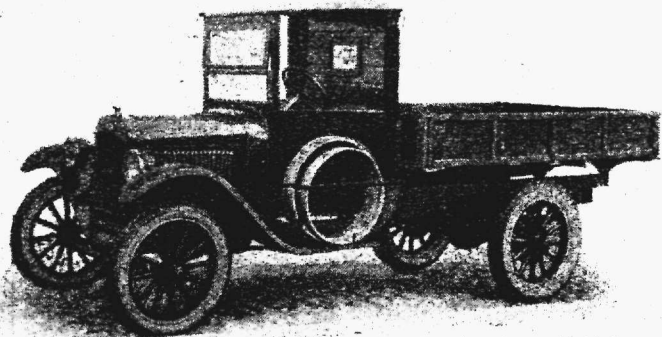
Pank toimetab kõiksuguseid panga-
operatsioone sise- ja väljamaal.

Soovitan oma siinsest la-
dust kuulsamaid Ameerika
Chevrolet vabriku **sõi-
du-, veo- ja omnibus-
automobiile**, missugu-
sed meie paljadel teedel
kõige vastupidavamad,
ökonoomsemad ja kind-
lamad.

Et hinnad võistlemata
odavad, siis on **Chevro-
let** automobiilid igapäevale kätte-
saadavad.

Maksutingimused lahedad.

HANS VINNAC

TALLINN,

Suur Tafari tän. nr. 1.

A-S. „EXTRAKTOR“

Taimevõli ja -õlide vabrikud

TALLINNAS, TELLISKIVI TÄNAV Nr. 9.

KÖNETRAAT 29-03.

VALMISTAB:

kõrgeväärtuslikku taimevõid

„EXTRA“ ja „PRIMA“

päevalille-, lina-, puhastatud ja rafineeritud

kookusõlised, värnitsat j. m.

KEEDETUD KÖÖGIVÕI

ESIMENE EESTI

KAUBA MÄRK

REGISTREERITUD

TÖÖSTUS

TALLINNAS

KÖÖGIVÕI-TÖÖSTUS

„PERENAINE“

Tallinnas, Kirikuaia tän. nr. 6.
Kõnetraat 15-15,

soovitab oma tehases valmis-
tatud kõrgeväärtuslist kee-
detud köögivõid.

KEEDETUD KÖÖGIVÕI

„PERENAINE“

on seesama, mis oli vanasti
nõndanimetatud „Vene võii“. Tema ei sisalda eneses sugugi vett, mille tõttu temaga praadimise juures midagi kaduma ei lähe. Iga perenaine, kes kord keedetud köögivõid on proovinud, ei tarvitakunagi enam mingisugust teist võid praadimiseks, sest tema odava hinna ja häduse tõttu ei suuda ükski teine või temaga võistelda.

Kuldauraha
Tartus 1913.

Esimene auhind
arstiteaduslikul näitusel
Tartus 1921.

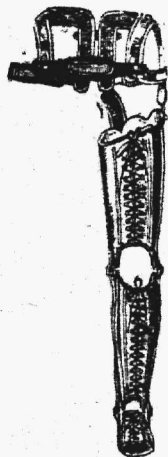
Kuldauraha
Tallinnas 1922.

G. SAKS

Tartus Riia t. 39. Kõnetr. 612.

Vanem ja täielikum
ortopeediline ja arsti-
riistade tööstus Eestis.

Asutatud 1907. a.

Aastate jooksul omandatud teadmiste ja kogemuste põhjal, tehniliselt järjest täiendatult, valmistame passivaid ja vastupidavaid proteesisid, nagu: kunstjalgu, -käsi, tugiaparaate vigastele jalgadele, korsette selgroo kõverduste ravitsemiseks j.n.e. j.n.e.

Märkus: Tallinnas võtan tellimisi vastu Iga kuu esimesel esmaspäeval Peetri võõrastemajas.

RIIGI SADAMATEHASED.

Tallinn, Merepuiestee 13. Telegr. aadr.: «Riidokk». Telefon 67 ja 11-76.

**4 ujuvat dokki kuni 5000 tonni kandejõuga.
Tõstekraanad kuni 110 tonni tõstejõuga.**

Tehased töötabvad laevaparandus- ja laevaehitustööde alal. — Igasugune aurukatelde ja masinate ehitus ja parandus. Tehaste ja vabrikute sissesäädetate ehitus, korstnad, retordid, transmissioonid, turbapressid, baššerid, transportöörid j. n. e. Malmi- ja pronksi- valamine kuni 1000 puudani. Tehased valmistavad ka igasugu puutöid.

On olemas suurem masinate ja materjalide tagavara.

Töö valmistamise viis uuemate tehniliste nõuete kohaselt.
Eeskujuline konstruktsiooni ja eelarve büroo.

Kohapääle olemas järgmised töökojad:

Valamismaja,
sepapada, auruhaamritega,
masinate ja mootorite,
treiali,
laevakatelsepa,
vasesepa,
lukusepa,

saeveski,
tislari,
taakleri,
purje,
maalri,
elektrotehnika,
elektri ja atsetiilen sveisim.

4 ujuvat dokki.

Tehased võtavad enda pääle igasugu projektide ja eelarvete tegemist.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igapäevaks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Coo-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 mk.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mk.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Kuus lõbusat lugu.
Piltides kujutanud Wilhelm Busch. Ees-
tistanud Endor Tendor. Hind 160 mk.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J.
Oro. Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pääladus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

„AGU“

**kirjanduse-, kunsti- ja kultuursisuline
perekondlik pildiajakiri jõudis
käesoleval aast. 3. aastakäiku,
ilmudes iga 2 nädala tagant
mitmei muudetud ja uuen-
datud kujul.**

„AGU“ sisaldab va-
litud oma- ja
väljamaa ilukirjandust: jutte,
luuletusi, artikleid ja vesteid.
Toob reproduktsioone kuns-
tiuudistest.

„AGU“ toob kirju-
tusi ja pilte
Eesti kultuurelu sündmustest.

„AGU“ jälgib välja-
maa sünd-
musi sõnas ja pildis. Piltide
elavuse, mitmekesiduse ja
rohkuse päälle pannakse
rõhku.

3-da numbriga algas
Cherstoni huvitav
kriminaalromaan „Mees,
kes oli neljapäev“. Selle
juhtumisrikka romaani voo-

ruseks on, et ta on põnev
ja ühitas suure kunstiväär-
tusega teos.

„AGU“ perekonna-
lehena toob
võimalikult igas numbris
kindlad osakonnad, nagu:
teatri, muusika ja kirjan-
duse-kunsti ringvaated; kä-
sitöö ja moe, spordi, male,
nalja ja «mimesugust» osa-
konnad.

„AGU“ loodab an-
da võivat
iga numbriga rikkalikku,
huvitavat, mitmekesist, kuid
väärtuslikku lugemist ja
vaateid. Tal on laialdane
ja tuntud kaastööliste ring-
kond.

„AO“ tellimise hind

1 kuu pääle	80 marka
3 „ „	240 „
6 „ „	460 „
12 „ „	900 „

Üksiku numbrü hind 40 mrk.

Kuulutuste hind:

1 lehekülg	4000 marka.
1/2 „	2000 „
1/4 „	1000 „
1/16 „	250 „
Esimese kaane sisekülg	6000 „
Viimase kaane väliskülg	8000 „

Tellimisi võtab vastu „Däevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Pääle selle
võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi posikontorite kaudu.
Kirade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.